

เอกสารอ้างอิงและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงโครงสร้างของการบริหารงานวิชาการ การปฏิบัติงานวิชาการที่เป็นจริง ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานวิชาการของ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลในจังหวัดภาคใต้ในปัจจุบัน เพื่อจะได้หาแนวทางในการปรับปรุง คุณภาพของการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้มีคุณภาพดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เพื่อจะได้บรรลุเป้าหมาย ที่ใฝ่หวังไว้สำหรับการจัดการศึกษาให้กับประชาชน ตลอดจนสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมของชาติ ซึ่งต้องการยกระดับคุณภาพของคนในชาติให้สูงขึ้น เพื่อจะเป็นกำลังในการพัฒนา ชาติบ้านเมืองต่อไป

เกี่ยวกับบทบาทของการศึกษาในการพัฒนากำดังคนนั้น การพัฒนาประเทศใหม่มีความเจริญ รุ่งเรืองทัดเทียมกับอารยะประเทศใดนั้น นอกจากจะอาศัยทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ในประเทศมา ช่วยพัฒนาแล้ว ทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรอันสำคัญยิ่งที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศ ดังนั้น คนจะต้องมีคุณภาพ การที่จะทำให้พลเมืองเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพได้นั้นก็ต้องอาศัยการศึกษา การ ให้การศึกษาอย่างถูกต้องและมีคุณภาพ ช่วยให้มีมนุษย์มีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในค่านเศรษฐกิจ ค่านสังคม และการเมือง รู้จักสิทธิและปฏิบัติหน้าที่ของ พลเมืองดี เพราะการศึกษาคือเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพของพลเมือง ซึ่งเป็นการพัฒนากำดัง คนของประเทศให้มีคุณภาพตามที่ประเทศต้องการใช้เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศต่อไป การให้ การศึกษาก็เพื่อเป็นแนวทางหรือชี้ทางในการดำเนินการเพื่อให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทั้ง ทางกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญาอันสมบูรณ์ ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดี รู้จัก ดำเนินชีวิตอย่างประชาธิปไตย แก้ปัญหาชีวิตได้ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ฉะนั้น การให้การศึกษาที่ดีแก่พลเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะต้องคำนึงถึง การจัดการ ศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นระดับที่มีความสำคัญ เพราะเป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ทุกคนจะต้อง มีโอกาสได้รับโดยเสมอภาคกัน ไม่ว่าจะอยู่ในท้องถิ่นใดของประเทศ เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เมื่อต้องการให้กำลังคนของประเทศได้รับการพัฒนา ประการแรกก็จะต้องจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้มีคุณภาพและทั่วถึง แต่การศึกษาจะสามารถพัฒนาคนได้เพียงใดนั้นก็จะต้องขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นและระบบการจัดการศึกษาเป็นสำคัญ ระบบการศึกษาของไทยซึ่งได้ถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบันนี้ไม่สามารถที่จะพัฒนาหรือผลิตกำลังคนให้มีคุณภาพตรงตามความต้องการของการพัฒนาประเทศได้ ทั้งนี้ เพราะการจัดการศึกษาของไทยแบบเดิมเน้นการผลิตคนเพื่อไปรับราชการ ซึ่งสืบเนื่องมาตั้งแต่ การจัดการศึกษาสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นระบบการศึกษาที่ไม่ได้มุ่งผลิตคนให้คิดแก้ปัญหาชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง เราสอนให้เด็กเรียนหนังสือแบบท่องจำกันเป็นส่วนใหญ่ ผลก็คือเราขาดคนที่เป็นพลังสร้างสรรค์ให้กับการพัฒนาประเทศ

ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนากำลังคนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รัฐจึงได้มีการปรับปรุงโครงสร้างระบบการศึกษาเสียใหม่ให้เหมาะสมทุกระดับ เพื่อจัดหลักสูตรและการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ จึงได้มีการปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยกำลังดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 เพื่อมุ่งสร้างคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความปลอดภัย ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ

เพื่อให้การจัดการศึกษามุ่งสู่เป้าประสงค์ในการจัดการศึกษาในการสร้างประชาชนให้ เป็นคนที่สังคมไทยในปัจจุบันต้องการ ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 จึงได้กำหนด หลักการในการดำเนินงานขึ้นดังนี้

1. ความมุ่งมั่น
2. แนวนโยบายในการจัดการศึกษาของรัฐ
3. ระบบการศึกษา
4. การบริหารการศึกษา
5. มาตรฐานการศึกษาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ
6. ศิลป วัฒนธรรม จริยธรรม พละนาถิยสภาพแวดล้อม และกิจกรรมเยาวชน
7. การระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา

แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงความมุ่งหมายและการบริหารการศึกษา ซึ่งปรากฏในแผนการศึกษา
แห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ดังนี้

ความมุ่งหมาย

ความมุ่งหมายของการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งผู้จัด
การศึกษาจะต้องยึดเป็นแนว ดังนี้

1. ให้มีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความเคารพ
และปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนาและหลักธรรม
2. ให้มีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ตามวิถีทาง
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. ให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัว และต่อตนเอง
4. ให้มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน และการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ
มีความรักชาติ ตระหนักในความมั่นคงปลอดภัยของชาติ และมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ
5. ให้มีความมั่นคงและดูแลสุขภาพเสมอภาค ความสุจริต และความยุติธรรม
6. ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
7. ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการประกอบอาชีพและการใช้จ่าย
สอยอย่างประหยัด ตลอดจนการร่วมมือกันประกอบกิจการและธุรกิจต่าง ๆ โดยช่วยกัน
แสวงหาความจริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาและขอชดเชยด้วยสติปัญญา และโดย
สันติวิธี
9. ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าในวิทยาการศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติ
สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของประเทศ¹

¹ "แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520", ราชกิจจานุเบกษา 94

การบริหารการศึกษา

เพื่อให้การจัดการศึกษามุ่งบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่กว้างไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 โดยจัดการบริหารการศึกษา ดังนี้

1. ให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานทั้งของรัฐ ของท้องถิ่น ของเอกชนและของต่างประเทศ ความพันธะกรณีระหว่างประเทศที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในประเทศไทย ซึ่งอยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ นโยบาย แผนงาน โครงการ ข้อบังคับและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และให้กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่ตรวจตราและใช้มาตรการอันสมควร ให้ส่วนราชการและหน่วยงานดังกล่าว ปฏิบัติตามนัยแห่งข้อกำหนดนี้

ส่วนการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้สถานศึกษามีเสรีภาพในการดำเนินงานด้านวิชาการ โดยไม่ขัดต่อนโยบาย แผนงานและโครงการต่าง ๆ ของรัฐ ทั้งนี้ ให้อยู่ในความควบคุมดูแลของรัฐ ตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด

003296

การศึกษาเฉพาะกิจหรือเฉพาะบุคคลบางกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดหรือโดยกฎหมายใดก็ตาม จะต้องจัดโดยประสานงานกับกระทรวงศึกษาธิการหรือทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ เพื่อให้การจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท ทุกสังกัดในประเทศไทยสอดคล้องสัมพันธ์กันตามนโยบาย แผนงาน และโครงการต่าง ๆ ของรัฐ

2. สนับสนุนให้มีการสรรหาผู้ปกครอง และตัวแทนประชาชนทั่วไปเข้าร่วมบริหารการศึกษาในท้องถิ่น โดยได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการในองค์การ คณะบุคคล เพื่อดูแลควบคุมนโยบายการบริหารการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติและความต้องการอันจำเป็นของท้องถิ่น

3. ให้จัดระบบบริหารงานบุคคลฝ่ายการศึกษา ให้สอดคล้องกับระบบบริหารงานบุคคลของทางราชการ และสนับสนุนความก้าวหน้าในอาชีพแก่บุคลากรทางการศึกษาของรัฐและของท้องถิ่น และให้มีสถาบันวิชาชีพทางการศึกษา เพื่อควบคุมส่งเสริมมาตรฐานและจรรยาบรรณของผู้ประกอบอาชีพ อีกทั้งทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิคามกฎหมายของบุคลากรทางการศึกษา ทั้งของรัฐ ของท้องถิ่นและของเอกชน ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

4. ส่งเสริมสถานศึกษาเอกชนให้มีความคล่องตัวในการบริหารและการพัฒนาทางวิชาการ ภายในของขอบเขตแห่งกฎหมาย¹

ความหมายของการบริหารการศึกษา การศึกษานั้นเป็นที่ยอมรับทั่วไปแล้วว่า มีความสำคัญต่อการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เพื่อเป็นกำลังของประเทศชาติต่อไป การจัดการศึกษาจึงเป็นนโยบายที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในจำนวนนโยบายที่สำคัญ ๆ ของแต่ละประเทศ สำหรับประเทศไทยนั้นได้กล่าวไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ว่า "รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการศึกษา โดยถือว่า การศึกษามีความสำคัญในอันดับสูงสุดยิ่งแห่งกิจของรัฐ"² ฉะนั้น การบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่บุคคลหลายคนและหลายฝ่ายร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน และประชาชนอันเป็นสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน ความสามารถ พฤติกรรม ค่านิยมหรือคุณธรรม ทั้งในค่านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อให้ทุกคนเป็นคนมีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดระบบการบริหารให้มีระบบ ระเบียบ แบบแผน โดยเฉพาะโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม และเป็นต้นแบบในการผลิตคนออกไปสู่สังคมอย่างมีคุณภาพหรือให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

การบริหารการศึกษานั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ซึ่งอาจนำมาเสนอได้ดังนี้ กูด (Good) ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารการศึกษาไว้ 2 นัย คือ หมายถึง การนำทาง ชี้ทาง ควบคุมและการจัดการต่าง ๆ ทุกด้านของโรงเรียน รวมทั้งการบริหารธุรการ โดยมุ่งไปสู่เรื่องของโรงเรียนที่จะนำมาซึ่งจุดมุ่งหมายปลายทางของการศึกษา กับอีกนัยหนึ่งหมายถึง การนำ การควบคุมและการจัดกระบวนการทั้งหลายในโรงเรียน เช่น การบริหารบุคลากรที่เป็นครู และนักเรียน การวางแผนการเรียนการสอน การวางแผนกิจกรรม หลักสูตร วิธีสอน

¹ "แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520"; ราชกิจจานุเบกษา 94

(12 เมษายน 2520) : 354 - 356.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 350.

อุปการะการสอน การแนะแนว¹ เป็นต้น

ในทำนองเดียวกัน อรรถวิวัฒน์สุนทรพงศ์และคณะ ได้ให้ความหมายของการบริหาร การศึกษาไว้ 2 นัย เช่นเดียวกัน คือ นัยแรก หมายถึง การจัดการ ควบคุมและอำนวยความสะดวก การเรียนการสอนดำเนินไปตามที่วางไว้ เช่น จัดครูเข้าสอน จัดชั้นเรียน จัดนักเรียนเข้าเรียน จัดตารางสอน จัดกิจกรรม ปรับปรุงหลักสูตร วางวิธีสอนและจัดระบบการแนะแนว เป็นต้น แต่ไม่ได้หมายถึงด้านธุรการโดยตรง เช่น การจัดหางบประมาณ การเบิกจ่ายเงิน ฯลฯ นัยที่สอง หมายถึง การจัดการ การควบคุมและอำนวยความสะดวกของโรงเรียนทุกอย่าง ทั้งในแง่ของการเรียน การสอนและธุรการต่าง ๆ ด้วย เพราะสิ่งเหล่านี้ทั้งหมดเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษา²

ส่วน ภิญญา สาคร ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาไว้ว่า การบริหาร การศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม ค่านิยมหรือคุณธรรม ทั้งในสถานสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพ ของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน และไม่ระเบียบแบบแผน ทั้งใน โรงเรียนและนอกโรงเรียน³

โรเบิร์ต เอส. ฟิสก์ (Robert S. Fisk) ได้สรุปไว้ว่า งานบริหารการศึกษา มี เพียง 4 ประเภท คือ

1. การบริหารงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ (responsibilities relating to the community)

¹ Carter V. Good, Dictionary of Education, 3d ed. (New York: Mc Graw - Hill Book Co., 1973), p. 14.

² อรรถวิวัฒน์สุนทรพงศ์, ภิญญา ชัชวาลปริชาและเอกชัย สุนทรพงศ์, การบริหารการศึกษา และระดับชั้นต่าง ๆ ของการศึกษา, (พระนคร : โรงพิมพ์นิยมวิทยา, 2507), หน้า 1 - 2.

³ ภิญญา สาคร, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาพานิช, 2519), หน้า 6.

2. การบริหารงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขยายหรือปรับปรุงโอกาสทางการศึกษา
(improvement of educational opportunity)

3. การบริหารงานบุคคลทุกชนิด (obtaining developing improving and retiring personnel)

4. การบริหารงานธุรการ การเงิน อาคารสถานที่ และบริการต่าง ๆ
(providing and maintaining funds and facilities)¹

นอกจากนี้ การบริหารการศึกษาในคานต่าง ๆ จะสำเร็จตามความมุ่งหมายได้ ผู้บริหารการศึกษา หรือผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรอบรู้ในเรื่องการจัดองค์การ เป็นอย่างดี เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และจะต้องเป็นผู้ที่สนใจ วิเคราะห์งานเป็น สนใจงานเกี่ยวกับชุมชนและความสัมพันธ์กับชุมชน ประกอบกับหลักเกณฑ์ในการบริหารซึ่งต้องอาศัยทักษะและเทคนิคทางการบริหาร และหลักมนุษยสัมพันธ์ อีกทั้งจะต้องมีความรู้ในด้านมนุษยวิทยา จิตวิทยา ปรัชญาและมนุษยศาสตร์ ประกอบกัน จึงจะสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ²

การบริหารการศึกษาทุกระดับ ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และความรับผิดชอบต่องานภารกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียน ทั้งกิจการที่อยู่ในโรงเรียน และนอกโรงเรียนไปพร้อม ๆ กัน งานบริหารการศึกษานั้น ตามทัศนะของนักการศึกษา นักวิชาการ พอสรุปได้ว่า มีงานต่าง ๆ ที่สามารถแยกได้เป็นลักษณะใหญ่ คือ

1. งานบริหารบุคลากร
2. งานบริหารวิชาการ

¹Robert S. Fisk, "The task of Educational Administration," In Administrative Elementary School eds. R.S. Campbell and R.T. Gregg (New York: Harper and Row, 1957), pp. 211 - 225.

²Oscat T. Javis, and Haskin Pounds, Organizing Supervising and Administering Elementary School (New York : Parker Publishing Co, 1969), pp. 8 - 9.

3. การบริหารงานเกี่ยวกับชุมชน
4. การบริหารงานธุรการ
5. การบริหารงานเกี่ยวกับกิจการนักเรียน
6. การบริหารงานการแนะแนว

การบริหารการศึกษาของไทย การศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องทำต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามนัยแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ของไทยได้แบ่งการจัดการศึกษาออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. การศึกษาก่อนระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทุก ๆ ด้าน พอที่จะเข้าศึกษาต่อไป
2. การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้นเรียนมีความรู้ ความสามารถขั้นพื้นฐาน และให้ความสามารถคงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ มีความสามารถประกอบอาชีพตามควรแก่วัยและความสามารถได้ และสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้นเรียนมีความรู้ ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม
4. การศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาหลังระดับมัธยมศึกษา มุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามทางสติปัญญาและความคิด เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ มุ่งสร้างสรรคักำดังคนในระดับวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาประเทศ และมุ่งพัฒนาคนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้และเข้าใจวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอันมีค่าแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติ¹

¹"แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520", ราชกิจจานุเบกษา 94 (12 เมษายน 2520) : 257.

การศึกษาในทุกระดับ จะต้องมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา รักการทำงาน และสนใจที่จะมีส่วนร่วมในภารกิจของส่วนรวมตามวิถีทางของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีระเบียบวินัย มีวัฒนธรรมและศีลธรรม รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย

ระบบการบริหารการศึกษาของไทย ระบบการบริหารการศึกษาของไทย แบ่งออกเป็น

3 ส่วน คือ

1. การบริหารราชการส่วนกลาง มีหน้าที่จัดการศึกษา 2 ประเภท คือ

ก. การศึกษาตามระบบโรงเรียนโดยทั่วไป มีหน่วยงานรับผิดชอบ คือ

- 1) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและเป้าหมาย วางแผนการศึกษา และพัฒนาการศึกษาของชาติ ทำการวิจัยและประเมินผลทางการศึกษาและเป็นศูนย์ประสานงานต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการศึกษาของชาติ
- 2) ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานและกำกับการศึกษาอุดมศึกษา และยังจัดโรงเรียนสาธิต ระดับอนุบาล ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อทดลองเทคนิคการเรียนการสอนใหม่ ๆ ในคณะวิชาการศึกษาหรือคณะครุศาสตร์ หรือคณะศึกษาศาสตร์ของบางมหาวิทยาลัย

3) กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่จัดการศึกษาในระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การฝึกหัดครู การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาพิเศษ ส่งเสริมและควบคุมการศึกษาเอกชน

4) กระทรวงมหาดไทย เข้ามาเกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา เพราะเป็นหน่วยงานที่ควบคุมการปกครองท้องถิ่น ตามระบบการบริหารราชการแผ่นดิน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดและเทศบาลมีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาประชาบาล ซึ่งเป็นการศึกษาของนักเรียนส่วนใหญ่ของประเทศ

ข. การศึกษาพิเศษและการศึกษาผู้ใหญ่ คือโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อผลิตแรงงานเฉพาะ
 อย่าง หรือผลิตแรงงานใช้กับหน่วยงานนั้นโดยเฉพาะ ตลอดจนการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษา
 สำหรับผู้พิการ การศึกษาสำหรับชนกลุ่มน้อย เป็นต้น มีผู้รับผิดชอบหลายหน่วยงาน คือ

- 1) กระทรวงมหาดไทย จัดการศึกษาสงเคราะห์และการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับ
 สถานสงเคราะห์ต่าง ๆ จัดโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
- 2) กระทรวงศึกษาธิการ จัดการศึกษาพิเศษแก่คนหูหนวกตาบอด และผู้พิการ
 อื่น ๆ จัดการศึกษาผู้ใหญ่และหน่วยอาชีพเคลื่อนที่
- 3) กระทรวงสาธารณสุข จัดการศึกษาวินิจฉัยพยาบาล ผดุงครรภ์และอนามัย
- 4) กระทรวงคมนาคม จัดการศึกษาวินิจฉัยวิศวกรรมรถไฟ อุดมศึกษา
 ไปรษณีย์โทรเลข และการขนส่ง
- 5) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จัดการศึกษาเกี่ยวกับการเกษตร ได้แก่ วิชา
 ป่าไม้ สัตวแพทย์ และการพัฒนาที่ดิน
- 6) สำนักนายกรัฐมนตรี จัดการศึกษาดูแบบเกี่ยวกับสถิติปฏิบัติ
- 7) สภาอากาศไทย จัดการศึกษาวินิจฉัยพยาบาลระดับเทคนิค

2. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ส่วนราชการที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาใน
 ส่วนภูมิภาค มี 2 ระดับ คือ

ก. ระดับจังหวัด มีหน้าที่โดยตรงในการบริหารการศึกษาในความรับผิดชอบของ
 จังหวัด สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีศึกษาธิการจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ ทำหน้าที่บริหารงานและ
 ควบคุมดูแลการปฏิบัติราชการเกี่ยวกับการศึกษาและกิจการอื่น ๆ ของกระทรวงศึกษาธิการ รวม
 ทั้งให้ความช่วยเหลืองานด้านวิชาการ แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดเกี่ยวกับการศึกษาประชาบาล
 และเทศบาล สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมีหน่วยงานทำหน้าที่ฝ่ายวิชาการโดยตรงประจำอยู่ คือ
 หน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด สังกัดกรมสามัญศึกษา โรงเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบและสายบังคับบัญชา
 ของทั้งศึกษาธิการจังหวัดและส่วนราชการจังหวัด คือ โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถมศึกษา
 และมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา โรงเรียนอาชีวศึกษา โรงเรียนเอกชน โรงเรียนการศึกษา
 ผู้ใหญ่ ส่วนหน่วยงานที่จัดการศึกษาของหน่วยราชการอื่น ๆ ที่ไม่ใช่กระทรวงศึกษาธิการนั้น ไม่ได้

อยู่ในความรับผิดชอบและสายการบังคับบัญชาของศึกษาธิการจังหวัด เช่น โรงเรียนฝึกฝนอาชีพ เคลื่อนที่ของกรมพัฒนาชุมชน กรมประชาสงเคราะห์ เป็นต้น

ข. ระดับอำเภอ ในระดับอำเภอมีสำนักงานศึกษาธิการอำเภอโดยมีศึกษาธิการอำเภอ เป็นผู้รับผิดชอบ ทำหน้าที่เช่นเดียวกับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด แต่มีขอบเขตความรับผิดชอบเฉพาะ ในเขตอำเภอที่รับผิดชอบเท่านั้น

ในการปฏิบัติงานบริหารการศึกษาส่วนภูมิภาคในส่วนที่เป็นความรับผิดชอบของ จังหวัดนั้น หน่วยงานบริหารการศึกษาทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ มิได้มีบทบาทในการควบคุมการบริหารงานมากนัก ทั้งนี้ เป็นเพราะโรงเรียนรัฐบาลของกรมเจ้าสังกัดส่วนกลางนั้น กรมกอง เจ้าสังกัดทำหน้าที่ควบคุมการบริหารงานอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนด วัตถุประสงค์ นโยบาย วางแผน วิธีดำเนินการจัดสรรงบประมาณ การติดต่อสั่งการบังคับบัญชา การรายงานการควบคุมงานและการประสานงานระหว่างกรมเจ้าสังกัดกับโรงเรียนจะกระทำกัน โดยตรง

3. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ราชการบริหารส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ในการจัดการศึกษา คือ เทศบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ก. เทศบาล มีหน้าที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเฉพาะในเขตเทศบาล และ ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล โดยผ่านกระทรวงมหาดไทย

ข. องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาประชาบาลและมีส่วน ราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือส่งเสริมและควบคุม การบริหารงานคานธุการ การบริหารงานบุคคล แทนคณะกรรมการจังหวัด (ก.จ.) ในเรื่อง ที่มีอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการจังหวัด สำหรับข้าราชการส่วนจังหวัดตำแหน่งครู เป็นต้นว่า การบรรจุแต่งตั้ง การกำหนดตำแหน่งและเรื่องเกี่ยวกับวินัย ส่วนกระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่ ช่วยเหลือส่งเสริมและควบคุมการบริหารงานคานวิชาการ

บทบาทของเทศบาลในการจัดการศึกษา

ปัจจุบันเทศบาลในประเทศไทยมีรวมทั้งสิ้น 118 แห่ง เทศบาลยังแบ่งออกได้ 3 ประเภท (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) คือ เทศบาลนคร มี 1 เทศบาล เทศบาลเมือง 83 เทศบาล

และเทศบาลตำบล มี 34 เทศบาล การจัดแบ่งเทศบาลออกเป็นประเภทต่าง ๆ นั้นถือเอาความหนาแน่นของราษฎรและรายได้ของเทศบาลเป็นสำคัญ

การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาของท้องถิ่นที่อยู่ในเขตเทศบาลเป็นหน้าที่ของเทศบาล แต่ก่อนที่จะมีการยกฐานะฝ่ายปกครองท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาล หน้าที่ในการจัดการศึกษาทั้งหมดนั้น เป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการจัดดำเนินการ เมื่อการปกครองท้องถิ่นได้มีฐานะเป็นเทศบาล แล้วยังได้โอนโรงเรียนประชาบาลในเขตเทศบาลรวมทั้งทรัพย์สินของโรงเรียนมาเป็นของเทศบาล และเทศบาลมีหน้าที่จัดตั้งและดำรงโรงเรียนประถมศึกษาด้วยเงินรายได้ของเทศบาลนั้น¹ ดังนั้นงานประถมศึกษาในเขตเทศบาลก็ตกเป็นหน้าที่ของเทศบาลทุกแห่ง เพราะการศึกษานั้นเป็นบริการสาธารณะอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับกิจการสาธารณูปโภคอื่น ๆ ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2496 อันเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้กำหนดให้เทศบาลมีหน้าที่จัดการศึกษาเพื่อทวยราษฎรได้รับการศึกษาอบรม²

หน้าที่และความรับผิดชอบของเทศบาลในการจัดการศึกษานั้น ตามนัยแห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478 พอจะสรุปได้ว่าเทศบาลมีความรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา คือ

1. เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่จัดการศึกษา
2. จัดให้เด็กที่มีอายุถึงเกณฑ์ในเขตเทศบาลได้เข้าเรียนโดยทั่วถึง
3. เป็นผู้จัดตั้งและดำรงโรงเรียนเทศบาล

4. ควบคุมและบริหารโรงเรียนเทศบาลในเขตของตน

เจ้าหน้าที่ควบคุมและบริหารการศึกษาเทศบาล มีดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ฝ่ายพนักงานประจำมี ปลัดเทศบาล และเจ้าหน้าที่การศึกษาเทศบาล อาจมีฐานะเป็นหัวหน้ากอง ผู้อำนวยการกองแล้วแตขนาดและปริมาณงานของเทศบาลนั้น ๆ

¹ "พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478" ราชกิจจานุเบกษา 52 (12 มกราคม 2478) : 1860.

² "พระราชบัญญัติเทศบาล พุทธศักราช 2496" ราชกิจจานุเบกษา 70 (17 กุมภาพันธ์ 2496) : 243.

2. เจาหน้าที่ฝ่ายนโยบาย ได้แก่คณะเทศมนตรีและสภาเทศบาล¹

เนื่องจากเทศบาลมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาในเขตเทศบาลดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา ก็หมายถึงการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลด้วย

การบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา

การจัดการศึกษาให้กับประชาชนนั้นเป็นการบริการสังคมอย่างหนึ่ง เพื่อยกระดับความรู้ความสามารถของสมาชิกของสังคมให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาและสร้างความมั่นคงให้กับสังคมนั้น ๆ โดยเฉพาะการศึกษาในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สมรรถหรือประชาชนทุกคนควรมีโอกาสได้รับโดยเท่าเทียมกัน เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การศึกษาเป็นบริการที่จำเป็นที่รัฐบาลของประเทศจะต้องจัดให้แก่ประชาชน เพราะประเทศชาติจะดำรงอยู่ไม่ได้ถ้าประชาชนในชาติขาดคุณภาพ โดยเฉพาะประเทศไทยนั้น การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐที่จะต้องจัดให้กับประชาชนโดยเท่าเทียมกัน เพราะคนไทยทุกคนนั้นมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะได้รับการศึกษาและพัฒนาชีวิตตามความสามารถของตนอย่างเต็มที่ ดังนั้น การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษานั้น จึงมุ่งไปยังมวลชนอย่างทั่วถึงทุกท้องถิ่นและอย่าง เป็นธรรม เพื่อให้การศึกษาด้วยวิธีการที่เหมาะสมให้บุคคลมีความรู้และความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงตนและดำรงชาติตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ให้มีความสามารถในการทำงานเลี้ยงชีพได้อย่างสุจริต หน้าที่รับผิดชอบของตนเองและส่วนรวม เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม และเป็นกำลังที่แข็งแกร่งมั่นคงของชาติ

¹ ภิญญา สาทร, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 332.

การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาชั้นเราได้มุ่งจัดเพื่อมวลชนดังโลกมาแล้ว แต่เพื่อให้การจัดการศึกษาได้ดำเนินไปตามแนวทางที่ต้องการ สิ่งที่สำคัญที่จะเป็นแนวทางก็คือ หลักสูตรที่เป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางให้กับเรา ดังจะไดกล่าวต่อไปนี้ คือ

หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

จากเป้าประสงค์การศึกษาและแนวการศึกษาดังกล่าวข้างต้นประกอบกับผลจากรายงานการวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษาที่ผ่านมาและได้ดำเนินการสร้างหลักสูตรประถมศึกษาฉบับพุทธศักราช 2521 ซึ่งจะไดกล่าวถึงหลักสูตรในแง่ของหลักการและจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. หลักการ หลักสูตรศึกษามีหลักการสำคัญ ดังนี้

ก. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน

ข. เป็นการศึกษาที่มุ่งใหญ่ เรียบง่าย ประสพการณ์ที่ใกล้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์

ในการดำรงชีวิต

ค. เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสจัดหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการ

2. จุดมุ่งหมาย หลักสูตรศึกษามีจุดมุ่งหมายให้เกิดผลแก่ผู้เรียน ดังนี้

ก. คุณสมบัติที่ควรเนน

1) มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว

2) มีวินัยในตนเอง มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ

3) ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ ประหยัด และอดทน

4) รู้จักคิด วิจักษ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

5) มีขันติธรรมต่อคำวิจารณ์ และความแตกต่างระหว่างบุคคล หรือหมู่เหล่า

6) มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักยกย่องผู้อื่น

7) รู้จักทำงานและอยู่รวมกันกับผู้อื่นได้ โดยรู้จักเป็นผู้ใหญ่รับ ผู้นำ ผู้ตามที่ดี

ข. ความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต

1) มีสุขนิสัยส่วนตัวและส่วนรวมทั้งกายและจิตใจ

2) รู้กฎหมายที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน

- 3) มีความรู้และทักษะในการหา การใช้ และออมทรัพย์
- 4) เข้าใจความหมายของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีต่อชีวิตประจำวัน
- 5) มีความรู้และทักษะในการจัดการและทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยถือหลักสหกรณ์
- 6) มีความรู้และทักษะในการทำงาน ทั้งในฐานะผู้ผลิตและผู้บริโภค
- 7) มีนิสัยและรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
- 8) มีความรู้และทักษะทางภาษาและคณิตศาสตร์
- 9) มีความรู้และทักษะในวิธีการทางวิทยาศาสตร์
- 10) มีความสามารถในการยังชีพสมกลมกลืนต่อสภาพและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
- 11) รู้จักชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ

ค. ชีวิตที่สงบสุข

วิทยาการใหม่ ๆ

ประจำวัน

- 1) รู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สิ่งแวดล้อมและ
- 2) เข้าใจและศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ และนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิต
- 3) รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์และมีประสิทธิภาพ
- 4) มีความคิดริเริ่มที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม
- 5) มีอิสระในการคิด แต่พร้อมที่จะยอมรับความคิดของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล
- 6) รู้จักแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี

ง. สมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติ

- 1) เชื่อนั่นในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 2) รู้คุณค่า ชื่นชม และรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ
- 3) สำนึกในหน้าที่และสิทธิของตน
- 4) รู้ความสำคัญของครอบครัว สังคม และท้องถิ่นของตน
- 5) รู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคและโลก และมีความเข้าใจ

อันดีต่อกัน

6) สามารถนึกกำลังสติปัญญา กำลังกาย กำลังทรัพย์เพื่อความเจริญและความมั่นคงของประเทศ

7) รู้คุณค่าในความเป็นไทย และภูมิใจที่เกิดในแผ่นดินผืนดินไทย ¹

✦ เพื่อให้การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาได้บรรลุเป้าหมายนั้น ก็จะต้องขึ้นอยู่กับการบริหารการศึกษาในระดับโรงเรียนเป็นสำคัญ เพราะโรงเรียนนั้นเป็นผู้นำหลักการและวิธีการไปปฏิบัติเพื่อให้การจัดการศึกษาได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การบริหารการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความยุ่งยากซับซ้อนเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียน ถ้าเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่การบริหารก็ค่อนข้างจะซับซ้อนติดกับโรงเรียนขนาดเล็ก เพราะมีจำนวนนักเรียนมาก ครูมาก บุคคลอื่น ๆ ก็มาก เครื่องมือเครื่องใช้ในการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานก็มีมาก การเงินก็ทวีการจ่ายมากขึ้น ถ้ามีระบบการจัดการที่ดี ย่อมจะทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จในการบริหาร ความยุ่งยากอาจติดตามมาภายหลังทำให้เกิดปัญหาได้ ดังนั้น เมื่อเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ก็สมควรจะได้จัดระบบการแบ่งงาน การจัดสายงานและหน่วยงานให้ถูกต้องตามหลักวิชา และดำเนินการตามหลักการที่ถูกต้อง ถ้าโรงเรียนขนาดใหญ่ควรใช้ระบบการกระจายอำนาจ โดยดำเนินการจัดการภายในโรงเรียนให้มีระเบียบแบบแผนโดยการจัดการวางสายงานเป็นหน่วย แต่ละหน่วยมีบุคลากรทำหน้าที่รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย และแต่งตั้งหัวหน้าหน่วยงานย่อยควบคุมดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายของโรงเรียน ²

ในการที่จะดำเนินการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้นั้นที่สำคัญและเป็นความจริงก็คือ แผนนโยบาย หลักการและเป้าประสงค์เพียงใดก็ตาม แต่ถาหน่วยงานที่ปฏิบัติการคือโรงเรียนทำงานไม่ได้ผล การปฏิบัติงานไม่สามารถที่จะสนองนโยบาย หลักการหรือเป้าประสงค์ได้

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2520), หน้า . 1 - 3.

² ภิญโญ สาร, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 339.

ผลงานก็ไม่สามารถที่จะได้รับผลสำเร็จ ในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้นเราต้องยอมรับกันว่าหน่วยงานปฏิบัติการจริง ๆ นั้นคือโรงเรียน ซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศและต้องปฏิบัติงานไปพร้อม ๆ กันในหลักการและเป้าหมายอย่างเดียวกัน ถ้าโรงเรียนไม่ปฏิบัติงานจริง ไม่เข้าใจ ไม่สามารถที่จะปฏิบัติการตามหลักการและเป้าหมายที่วางไว้ในระดับชาติ การจัดการศึกษาก็ต้องล้มเหลว ดังนั้น โรงเรียนหรือผู้บริหารโรงเรียนควรจะใคร่ถึงบทบาทของตนเองว่าจะต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถบรรลุเป้าหมายได้ เกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนหรือผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

ในทัศนะของผู้วิจัย คำว่าบทบาทของโรงเรียนหรือบทบาทของผู้บริหารนั้น น่าจะมีความหมายหรือบทบาทอันเดียวกัน เพราะบทบาทของโรงเรียน ผู้ที่แสดงบทบาทหรือปฏิบัติหน้าที่คือผู้บริหารโรงเรียนนั่นเอง จริงอยู่ในโรงเรียนนั้นประกอบไปด้วยบุคลากรหลายฝ่าย แต่ผู้มีบทบาทในการดำเนินการให้กิจการของโรงเรียนดำเนินไปตามหลักการและเป้าหมายนั้นคือ ตัวผู้บริหารนั่นเอง ส่วนบุคลากรอื่นนั้นเป็นผู้ร่วมงานในการปฏิบัติตามเท่านั้น แต่ความรับผิดชอบทั้งหมดยกอยู่กับผู้บริหารทั้งสิ้น เกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนหรือบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนนั้นมีผู้กล่าวไว้หลายลักษณะ กล่าวคือ

มอร์ท (Mort) ได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนควรมีหน้าที่ 2 อย่าง คือ

1. มีหน้าที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
2. สร้างคนให้สามารถรับผิดชอบชีวิตของตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ในทุกช่วงวัย¹

รีวิส, เพียร์ซ, สตุลล์เกน และสมิท (Reavis, Pierce, Stullken and Smith) ได้สรุปไว้ว่า สิ่งที่สำคัญโรงเรียนประถมศึกษา ควรจะถามตัวเองและคณะ คือ

1. เราจะทำอย่างไร จึงจะประสบความสำเร็จในการกำหนดโปรแกรมการเรียนการสอนให้มีเอกภาพ (Unity)

1

Paul R. Mort, Principles of School Administration (New York: Mc Graw-Hill, Inc., 1946), p. 15.

2. ทำอย่างไร จึงจะประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมในโรงเรียน ให้ส่งเสริมการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีผลดี

3. ทำอย่างไร จึงจะประสบผลสำเร็จในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้านและชุมชน¹

สมิธ (Smith) กับคณะได้ให้ความเห็นว่า ครูใหญ่มีความรับผิดชอบในงาน 7 อย่าง คือ

1. งานในหน้าที่ทั่วไป
2. งานบริหารครูผู้สอนและบุคคลที่ไม่ใช่ผู้สอน
3. งานการบริหารหลักสูตร
4. งานบริหารการเงิน
5. งานบริหารอาคารสถานที่
6. งานบริหารเกี่ยวกับนักเรียน
7. งานบริหารด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน²

วิลสัน (Wilson) ได้กล่าวถึงภาระหน้าที่ของครูใหญ่ว่ามีงานหลายประเภท ได้แก่ งานด้านทะเบียนและสถิติต่าง ๆ ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านนิเทศและประเมินผล การสั่งการ การจัดรูปโครงการของการบริหาร การจูงใจและการริเริ่ม ด้านบุคคล อาคารสถานที่ และการเงิน³

¹ William C. Reavis, Paul R. Pierce, Edward H. Stullken, Bertrand L. Smith, Administering The Elementary School (U.S.A. : Prentice - Hall Inc., 1957), p.189.

² Edward W. Smith, Stanley W. Krense and Mark M. Athinson, The Education Encyclopadia (new Jersey : Prentice Hall, 1961), p.170.

³ Robert E. Wilson, Educational Administration (Columbus, Ohio : Charles E. Merrill Book, Inc., 1966), pp. 8 - 13.

สุภรณ์ ประดับแก้ว ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาระหน้าที่ของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ภาระหน้าที่ของครูใหญ่ในการปรับปรุงการบริหารโรงเรียน ได้แก่

1. งานหมวดวิชาการ
2. งานหมวดอาคาร บริเวณโรงเรียน
3. งานหมวดการปกครองและกิจการรรมต่าง ๆ
4. งานหมวดธุรการ ธุรกิจของโรงเรียน¹

วิทยา บุญสม ได้สรุปถึงหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาในโรงเรียน จะต้องรับผิดชอบงาน จำแนกได้ 5 ประเภท คือ

1. งานบริหารวิชาการ
2. งานบริหารบุคคล
3. งานบริหารกิจการนักเรียน
4. งานบริหารธุรการ การเงิน และบริการ
5. งานบริหารคานความสัมพันธ์กับชุมชน²

ตามแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 1 2520 - 2524

ได้กำหนดงานด้านการพัฒนาการศึกษาไว้ในนโยบายของการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของประชาชนไว้ ดังนี้

1. นักเรียน เร่งการรับนักเรียนให้หมดและให้มีคุณภาพ
2. ครู ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ดี มีคุณภาพในการทำงาน
3. อาคารสถานที่ จะต้องให้มืออย่างเพียงพอ และอยู่ในสภาพดี

¹ สุภรณ์ ประดับแก้ว, "ภาระหน้าที่ของครูใหญ่" คู่มือครูประถมศึกษา (พระนคร : ประจักษ์วิทยา, 2513), หน้า 601 - 602.

² วิทยา บุญสม, "การบริหารงานของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 53.

4. งานด้านวิชาการ จะส่งเสริมงานวิชาการให้มีคุณภาพ
 5. งานด้านบริหาร จะต้องปรับปรุงสำนักงานต่าง ๆ และตัวบุคคลให้เหมาะสมที่สุด¹
- เสรี เจริญศิริ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง มาตรฐานโรงเรียนเทศบาลนครกรุงเทพ
ในงาน 4 หมวด คือ

1. งานด้านสถานที่และอุปกรณ์
2. งานด้านการบริหารโรงเรียน
3. งานด้านการเรียนการสอน
4. งานด้านการจัดบริการและความร่วมมือกับชุมชน²

มงคล ศรีไพรวรรณ ได้กล่าวถึงโรงเรียนประถมศึกษาพอสรุปได้ดังนี้ โรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย ส่วนมากยังดำเนินงานด้านการศึกษาไม่ค่อยสัมพันธ์กับชุมชนที่ตั้งอยู่ โรงเรียนไม่มีบทบาทที่จะช่วยแก้ปัญหาและปรับปรุงการดำเนินชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น และในเวลาเดียวกันชุมชนยังไม่มีควมรับผิดชอบอันแท้จริง ที่จะดำรงโรงเรียนให้มั่นคงสมกับเป็นสถาบันของชุมชน ดังนั้น โรงเรียนควรจัดการศึกษาโดยถือเอาชุมชนเป็นหลักและหน้าที่ของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา คือ

1. งานปกครองบังคับบัญชา ควบคุมดูแลและช่วยเหลือครูในโรงเรียนให้ดำเนินการสอนไปด้วยความเรียบร้อย
2. งานด้านวิชาการ
3. งานด้านธุรการ การเงิน
4. งานด้านปกครองดูแลนักเรียน และอาคารสถานที่
5. งานด้านการประสานงาน

¹ กรุงเทพมหานคร, แผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร, ส่วนที่ 2. (กรุงเทพมหานคร : อัดสำเนา, 2520), หน้า 2.

² เสรี เจริญศิริ, "มาตรฐานโรงเรียนเทศบาลของเทศบาลนครกรุงเทพ", วารสารเทศบาลนครกรุงเทพ 11 (มิถุนายน 2514) : 9 - 28.

6. งานด้านปรับปรุงสมรรถภาพของตัวครูใหญ่เองให้ทันเหตุการณ์และมีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน¹

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้เรียบเรียงหนังสือคู่มือครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาชั้น และกำหนดงานในหน้าที่ครูใหญ่ไว้ 4 ด้าน คือ

1. งานบริหาร
2. งานวิชาการ
3. งานธุรการ
4. งานบริการ²

ปรีดา เชื้อตระกูล จากการวิจัยเรื่อง "งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลในภาคกลาง" ได้สรุปงานที่โรงเรียนประถมศึกษาจะต้องปฏิบัติมี ดังนี้

1. งานความสัมพันธ์กับชุมชน
2. งานบริหารด้านวิชาการ
3. งานบริหารด้านบุคคล
4. งานบริหารกิจการนักเรียน
5. งานธุรการและการเงิน³

รังษี มหาจันทร์ จากการวิจัยเรื่อง "การบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลในภาคใต้" ได้สรุปงานที่โรงเรียนประถมศึกษาจะต้องปฏิบัติไว้ ดังนี้

1. งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

¹ มงคล ศรีไพฑูรณ, คู่มือบริหารโรงเรียนชุมชน (นครหลวง: โรงพิมพ์สามมิตร, 2515), หน้า 161 - 209.

² กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517), หน้า 1 - 221.

³ ปรีดา เชื้อตระกูล, "งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลในภาคกลาง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 22

2. งานคานาวิชาการ
3. งานคานาบุคคล
4. งานคานากิจการนักเรียน
5. งานคานาธุรการ การเงิน บริการอื่นๆ ¹

จากที่นักบริหารและนักวิชาการได้กล่าวถึงหลักการและแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา นั้น พอจะสรุปงานในหน้าที่ของโรงเรียนหรือครูใหญ่ของโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

1. งานในหน้าที่ทั่วไป
2. งานบริหารบุคคล
3. งานบริหารวิชาการ
4. งานบริหารธุรการและการเงิน
5. งานบริหารอาคารสถานที่
6. งานบริหารกิจการนักเรียน
7. งานบริหารคานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
8. งานคานการปกครองและกิจการทาง ๆ
9. งานคานการประสานงาน
10. งานคานการวัดผลและประเมินผลการศึกษา
11. งานคานการบริการ

¹ รั้งยี มหาจันทร์, "การบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลในภาคใต้" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518) หน้า 12.

แต่ในที่นี้จะขอล่าวเฉพาะ "งานค่านวิชากร" เท่านั้น ซึ่งโรงเรียนจะคงดำเนินการให้บรรลุป่าหมายที่ได้วางไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุก ๆ ด้านของโรงเรียนที่มีส่วนในการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนให้บรรลุป่าหมายอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ซึ่งผู้บริหารหรือครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาทุกคนจะต้องมีความรับผิดชอบ และตระหนักถึงความสำคัญของงานค่านวิชากรเป็นอันดับแรก เพราะความสำคัญของการจัดการศึกษานั้นคือ งานค่านวิชากร ส่วนการบริหารงานด้านอื่น ๆ นั้น ก็เพื่อเป็นการสนับสนุนงานวิชาการของโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดีและสมบูรณ์ที่สุดเท่านั้น หรือการทำให้การเรียนการสอนของนักเรียนบรรลุป่าหมายทำให้นักเรียนเป็นเด็กที่ชาติพึงประสงค์

การจัดการศึกษาทุกระดับถือว่างานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญที่สุด เพราะการศึกษานั้นเป็นการพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีสมรรถภาพที่สังคมหรือชาติต้องการ ซึ่งได้ระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 แล้ว และสิ่งที่จะช่วยพัฒนาคนได้คือ วิทยาการต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้รับไปเพื่อพัฒนาสติปัญญาให้เป็นคนคิดเป็น ทำเป็น สามารถนำความรู้หรือวิทยาการต่าง ๆ ไปใช้ในการประกอบอาชีพ หรือแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องงานวิชาการนี้ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญไว้ เช่น

แวน มิลเลอร์ (Van Miller) ได้เน้นถึงความสำคัญของงานวิชาการ ไว้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียน และที่สำคัญที่สุดได้แก่การจัดโปรแกรมการสอน และการปฏิบัติตามโปรแกรมการสอน¹ การบริหารงานวิชาการจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญมากสำหรับครูใหญ่ เพราะงานอื่น ๆ ในโรงเรียนนั้นเป็นงานที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานวิชาการเท่านั้น มีนักการศึกษา

¹

Van Miller, The Public Administration of American School (New York : The Macmillan Co., 1965), p. 175.

หลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของ งานวิชาการ ไว้มากมาย

ภิญโญ สาธร ได้อธิบายไว้ว่า การบริหารงานวิชาการหมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการสอนนักเรียนให้ได้ดีและมีประสิทธิภาพที่สุด¹ และได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า ครูใหญ่ทุกคนควรจะรับผิดชอบในฐานะผู้นำของครูในค่านวิชาการเป็นอันดับแรก นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาที่กล่าวในทำนองเดียวกันนี้อีก เช่น เอกวิทย์ ฌ ถกลาง กล่าวไว้ว่า งานวิชาการนั้นควรจะรวมถึง การฝึกอบรมครูประจำการ การจัดครูเข้าทำการสอน การจัดชั้นเรียน การวัดผลการศึกษา การค้นคว้าวิจัย การประมวลสถิติข้อมูล การทดลองทางการศึกษา การจัดทำและการใช้แบบเรียนและคู่มือ เป็นต้น² สุกใจ เหล่าสุนทร กล่าวสนับสนุนไว้ว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของหน่วยงานทางการศึกษา งานวิชาการจึงสำคัญเป็นอันดับแรก สถาบันจะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับฝ่ายวิชาการ ถ้าฝ่ายวิชาการอ่อนฝ่ายอื่นก็จะอ่อนตาม³

สุมิตร คุณานุกร ได้ให้ความหมายของคำว่า วิชาการ ไว้ว่า วิชาการภายในโรงเรียนหาได้มีความหมายแคบ ๆ อย่างที่เข้าใจกันโดยทั่วไปหมายถึงการเรียนการสอนในห้องเรียนเท่านั้น ไม่ แต่หมายถึงกิจกรรมทุกอย่างภายในโรงเรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการศึกษาแก่เด็กทั้งนั้น เมื่อพูดถึงการส่งเสริมวิชาการ จึงหมายถึงการส่งเสริมให้การเรียนการสอนในชั้นเรียนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น และรวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรมอื่น ๆ ทั้งหมดให้แก่แก่นักเรียนและครูภายในขอบเขตความรับผิดชอบของโรงเรียนอีกด้วย⁴

¹ภิญโญ สาธร, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 3.(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 252.

²เอกวิทย์ ฌ ถกลาง, "การบริหารการศึกษา", รายงานการประชุมผู้ตรวจการศึกษาและศึกษาธิการจังหวัด (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2516), หน้า 113.

³สุกใจ เหล่าสุนทร, หลักการบริหารโรงเรียนค่านวิชาการ (ธนบุรี: โรงพิมพ์บรรหาร, 2505), หน้า 7.

⁴สุมิตร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2518), หน้า 157.

บูรณัฎกา แสงสิริกุล ได้สรุปจากผลการวิจัยเรื่อง "การศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ส่วนกลางในกระทรวงศึกษาธิการ" ได้แบ่งงานวิชาการเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 6 ประเภท คือ

1. งานเกี่ยวกับการควบคุมส่งเสริมมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาบุคคล ได้แก่การให้คำแนะนำให้คำปรึกษาหารือ และให้ความช่วยเหลือแก่ครูในเรื่องปรับปรุงคุณภาพของการเรียนการสอน ตลอดจนการประชุมอบรมในระดับต่าง ๆ และแบบต่าง ๆ และหาทางสนับสนุนให้ครูมีโอกาสก้าวหน้าพัฒนาตนเอง มีความมั่นคงในด้านการอาชีพ
 2. งานเกี่ยวกับผลการผลิต เผยแพร่จัดหาเอกสารประกอบการสอน และอุปกรณ์การสอน เพื่อให้ครูเป็นตัวอย่างและให้ืมไปใช้ได้ตามโอกาส
 3. งานเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนการผลิต เผยแพร่จัดหาเอกสารประกอบหลักสูตร รวมทั้งคัดเลือกแบบเรียนให้แก่โรงเรียน
 4. งานเกี่ยวกับการศึกษาคนควา ทดลองวิจัยค้นคว้าวิชาการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น
 5. งานเกี่ยวกับการประเมินผลการศึกษา ได้แก่ การประเมินผลการเรียนการสอนทั้งตัวครู นักเรียน และตัวศึกษานิเทศก์เอง รวมทั้งมาตรฐานโรงเรียนต่าง ๆ
- กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาไว้ ดังนี้ ครูใหญ่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารและวางแผนดำเนินการเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยในคำนำวิชาการ หน้าที่ครูใหญ่ได้แก่
1. วางโครงการดำเนินงานของโรงเรียน
 2. จัดทำโครงการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรและปรับปรุงให้ใช้ได้ เหมาะสมอยู่เสมอ
 3. แนะนำ ควบคุมการสอนของครูให้ดำเนินไปตามโครงการสอน
 4. ดำเนินการวัดผลการศึกษาให้ถูกต้องตามระเบียบและหลักการวัดผลการศึกษา

¹ บูรณัฎกา แสงสิริ, "การศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ส่วนกลางในกระทรวงศึกษาธิการ"(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511), หน้า 86.

5. สนับสนุนให้มีการค้นคว้าทดลองปรับปรุงวิธีสอนให้ดียิ่งขึ้น
6. จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมการเรียนการสอน
7. จัดให้มีการประชุมครูในโรงเรียน เช่น การประชุมนิเทศครูใหม่ การประชุมครูเพื่อพิจารณาปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ในโรงเรียนหนึ่งจะมีครูหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ เป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานวิชาการรองลงมาจากครูใหญ่ หน้าที่และความรับผิดชอบของหัวหน้าฝ่ายวิชาการ คือ

1. รับผิดชอบควบคุมฝ่ายวิชาการให้เป็นไปตามเป้าหมายและแผนงานของโรงเรียน
2. วางแผนงานด้านวิชาการโดยร่วมมือกับหัวหน้าหมวดและฝ่ายต่าง ๆ
3. เป็นที่ปรึกษาของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ในสายงานด้านวิชาการ
4. ตรวจสอบและวัดผลงานด้านวิชาการโดยอาศัยรายงานจากหมวดต่าง ๆ
5. รายงานผล เสนอแนะความคิดเห็นต่อครูใหญ่เกี่ยวกับงานวิชาการ¹

พิสิฐ คงเมือง จากการศึกษาเรื่อง "การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้" ได้สรุปงาน วิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. การวางแผนปรับปรุงงานวิชาการ
2. หลักสูตร และเอกสารการใช้หลักสูตร
3. วิธีสอนและตารางสอน
4. วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนและห้องสมุด
5. กิจกรรมนักเรียน
6. การนิเทศงานวิชาการ
7. การกำหนดให้ครูปฏิบัติงานวิชาการ
8. การใช้ทรัพยากรและแหล่งวิชาการในห้องถิ่น

¹ กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514), หน้า 14.

9. การแนะแนว

10. การวัดผลและการประเมินผลทางวิชาการ¹

จรินทร์ นาคศรีอาภรณ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" พอสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา นั้น ประกอบด้วยงานต่อไปนี้

1. ขบวนการบริหารงานวิชาการ
2. หลักสูตรและการสอน
3. การนิเทศการสอน
4. อาคารสถานที่และสิ่งบริการการสอน ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การสอนและห้องสมุด
5. กิจกรรมเสริมหลักสูตร
6. การประเมินผลการสอน²

จากแนวความคิดของนักบริหารและนักวิชาการทั้งหลายแล้ว เพื่อให้งานการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพอันพึงประสงค์ ผู้บริหารการศึกษา จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ความสามารถในการที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการ แก่ครูหรือผู้ร่วมงานได้เป็นอย่างดี สามารถที่จะให้คำปรึกษาหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้และจะต้องเป็นผู้รักเรียน ศึกษาหาความรู้ อยู่เสมอ สำหรับผู้วิจัยนั้นขอสรุปงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาเป็นด้านต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. การสอน
3. สื่อการเรียนและห้องสมุด

¹พิสิฐ คงเมือง, "การบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 47.

²จรินทร์ นาคศรีอาภรณ์, "การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสาธิตระดับประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 60.

4. กิจกรรมนักเรียน
5. การวัดผลและประเมินผลการศึกษา
6. การนิเทศการศึกษา

และจะขอก้าวถึงรายละเอียดของงานในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ /

หลักสูตร (Curriculum) ได้มีผู้ให้ความหมายหรือให้คำอธิบายไว้ในทำนองเดียวกัน ดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้นักเรียน ทั้งประสบการณ์ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ ทักษะคติและทักษะที่สำคัญแก่ชีวิต และได้ขยายเพิ่มเติมไว้ว่า ความหมายของหลักสูตรดังกล่าวมีนัยอันกว้างขวางคือ การที่ครูสอนหนังสือก็เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร การให้เด็กศึกษาค้นคว้า ก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร การให้เด็กไปศึกษานอกสถานที่ก็เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร และสิ่งอื่นๆ ที่ทำให้เด็กเกิดการพัฒนาไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพแล้ว ล้วนเป็นหลักสูตรทั้งสิ้น¹

วิจิตร วรุตบางกูร ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง มวลประสบการณ์และทักษะทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียน ซึ่งรวมทั้งโครงสร้างของหลักสูตร หนังสือหลักสูตร แผนการสอน กิจกรรมการสอน สื่อการเรียนและการประเมินผลการเรียน²

สุมิตร คุณานุกร ให้ความหมายของคำว่าหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรในระดับโรงเรียน หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้นักเรียน ไม่ว่าจะ เป็นภายในและภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตาม

¹ กรมวิชาการ, คู่มือการอบรมครู เรื่องการไขหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์ทหารราบ, 2521), หน้า 7.

² วิจิตร วรุตบางกูร, การบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร: ชนิษฐการพิมพ์และโฆษณา, 2520), หน้า 33.

ความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้¹

ภิญโญ สาคร ใ้คอธิบายถึงความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง บรรดาประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียนตามระดับชั้น ตามความต้องการ ความสนใจ ความวัยของผู้เรียน ตามความต้องการของสังคมรวมทั้งประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งภายในและภายนอกเวลาเรียนตามปกติในโรงเรียน²

กู๊ด (Good) อธิบายความหมายของหลักสูตรไว้ว่า "หลักสูตร" คือกลุ่มของวิชาหรือประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้นักเรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียน³

จากความหมายดังกล่าวนี้เอง หลักสูตรจึงมิได้หมายถึง เอกสารหลักสูตรแบบที่กระทรวงศึกษาธิการจัดพิมพ์ขึ้นแต่เพียงอย่างเดียว หรือเพียงหนังสือเรียนที่ประกาศบังคับใช้ แต่หมายรวมถึงทุก ๆ อย่างที่กล่าวมา ตลอดจนกิจกรรม ประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้เด็ก รวมรวมถึงการสอนของครูด้วย

หลักสูตร จึงมีความสำคัญมากในการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียน เพราะหลักสูตรนั้นเป็นผู้กำหนดทิศทางหรือจุดหมายปลายทางของการศึกษาเล่าเรียนในแต่ละระดับชั้น เพื่อให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย หรือหลักการ หรือปรัชญาของการศึกษาของชาติ แต่หลักสูตรที่ดีนั้นจะต้องมีการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อจะทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม

เมื่อมีการวางหลักสูตรไว้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและสังคมแล้ว หลักสูตรจะเกิดประโยชน์ใดจริงหรือบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ก็จะต้องขึ้นอยู่กับผู้นำไปปฏิบัติคือ

¹ สุมิตร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2518), หน้า 3.

² ภิญโญ สาคร, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 236.

³ Carter V. Good, Dictionary of Education (New York : Mc Graw Hill Book Company, 1973), p. 157.

โรงเรียน ซึ่งรวมทั้งผู้บริหารและตัวครูผู้สอนที่เป็นผู้ปฏิบัติภารกิจจริงๆ ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องศึกษาทำความเข้าใจกับหลักสูตร ได้แก่ ส่วนที่เป็นปรัชญาการศึกษา วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องจัดให้กับเด็ก ตลอดจนการวัดผลและการประเมินผลการเรียนของนักเรียน เพื่อจะนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

การสอน

การสอนคือ กระบวนการจัดให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ การสอนเป็นพฤติกรรมของผู้สอน การเรียนเป็นพฤติกรรมของผู้เรียน การเรียนอาจเกิดขึ้นโดยไม่มีการสอน และการสอนอาจเกิดขึ้นโดยไม่มีการเรียน กระบวนการเรียนและการสอนนี้อาจแยกเป็นอิสระจากกันได้ แต่ในรูปของการศึกษากระบวนการเรียนการสอนย่อมเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันในลักษณะที่การศึกษามุ่งจัดการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามแนวทางที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ¹

การสอนเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้เกิดความสำเร็จของการศึกษาประการหนึ่ง การได้รับความสำเร็จตามเป้าหมายของการศึกษาของชาติมิได้ขึ้นอยู่กับตัวหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องนำหลักสูตรไปปฏิบัติด้วยความตั้งใจจริง และความมุ่งมั่นในผลสำเร็จด้วยความปรารถนาดีต่อชาติบ้านเมืองอันเป็นส่วนรวม ในการสอนนั้นครูควรจะได้พิจารณาถึงหลักใหญ่ 3 ประการ คือ

1. ปรัชญาการศึกษา ปรัชญาการศึกษาเป็นเครื่องชี้แนวทางการจัดการศึกษาว่า ควรจัดในรูปแบบใด ไม่ว่าจะเป็นการจัดห้องเรียน การเรียน วิธีสอนหรือหลักสูตร สิ่งเหล่านี้ย่อมต้องอาศัยปรัชญาการศึกษาเป็นหลักทั้งสิ้น ครูจึงต้องพยายามทำความเข้าใจในปรัชญาการศึกษา ซึ่งยึดถือเป็นหลักในการจัดการศึกษาอยู่ในปัจจุบันเป็นหลักในการสอน
2. จิตวิทยา จิตวิทยาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องรู้ โดยเฉพาะจิตวิทยาการเรียนรู้อันและจิตวิทยาเกี่ยวกับเด็กในวัยที่กำลังทำการสอน ได้แก่

¹ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, "กระบวนการเรียนการสอน" รายงานการฝึกอบรมการพัฒนาการเรียนการสอน (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2519), หน้า 51.

ก. จิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก การเรียนการสอนจะเป็นผลที่จำทำให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในวัยต่าง ๆ เพราะเด็กแต่ละวัยย่อมมีธรรมชาติความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกัน

ข. จิตวิทยาการศึกษา ได้แก่ทฤษฎีการเรียนรู้แบบต่าง ๆ ความพร้อม ความสนใจ แรงจูงใจ วุฒิภาวะ ความแตกต่างระหว่างบุคคล สิ่งเหล่านี้ครูจะต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างละเอียด เพื่อจะได้นำความรู้มาใช้ในการสอนให้เกิดผลดีที่สุด

3. สภาพการเรียนรู้ การเรียนการสอนจะได้ผลดีย่อมจะต้องขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ซึ่งโรงเรียนแต่ละโรงเรียนย่อมไม่เหมือนกัน ดังนั้น การสอนครูจะต้องคำนึงถึงเรื่องนี้เป็นประการสำคัญด้วย

นอกจากหลักการที่ครูจะต้องยึดถือในการสอนแล้ว ครูจะต้องคำนึงถึงหลักการสอนอีกด้วย หลักการสอนที่ทานดูรู ใ้กว้างไว้และคัดแปลงให้เหมาะสมกับหลักการอื่น ๆ ทั้งนี้เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา จิตวิทยา และสภาพการเรียนรู้ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. การสอนควรให้เด็กลงมือกระทำ ทดลอง ค้นคว้าแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีเหตุผลและสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ เป็นการช่วยให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตัวเองยิ่งขึ้น

2. การสอนให้เด็กเกิดการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ หมายถึงว่าการที่เด็กจะเรียนรู้สิ่งใดได้คือนั้น เด็กควรมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้นมาก่อน ในการดำเนินการสอนของครูนั้น ควรจัดประสบการณ์จริงให้กับเด็ก แต่ถ้าไม่สามารถจัดประสบการณ์จริงให้กับเด็กได้ ก็ควรที่จะทำการสอนคล้ายหรือเป็นจริงขึ้นมาโดยการใช้วัสดุทัศนวัสดุ สื่อการเรียนมาประกอบการสอน เพื่อให้เด็กได้เข้าใจได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

3. การสอนให้เข้าใจได้ผลดี ควรเริ่มต้นจากความสนใจของเด็ก แล้วค่อยนำไปสู่สิ่งที่เด็กมีความสนใจน้อยกว่า ซึ่งปรากฏอยู่ในหลักสูตรที่นักเรียนต้องเรียน

4. การสอนโดยเริ่มจากปัญหา การสอนจะต้องเริ่มต้นด้วยสถานการณ์ที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้น

กับเด็ก เพราะเด็กจะมีความสนใจในปัญหาที่เกิดขึ้นและต้องการที่จะแก้ปัญหา นั้น ๆ ครูก็มีหน้าที่คอยแนะนำให้เด็กได้ค้นคว้าแก้ปัญหาด้วยตนเอง เด็กจะต้องค้นคว้าหาความรู้

ก. มีปัญหาอะไรบ้างที่ต้องแก้ไข

ข. มีวิธีอะไรบ้างในการแก้ปัญหา นั้น ๆ

5. การสอนโดยคำนึงถึงความสามารถของเด็ก ไม่ใช่ครูได้แต่สอนไปตามหลักสูตรหรือแบบเรียนเท่านั้น แต่จะต้องคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญว่า เด็กพร้อมที่จะเรียนบทเรียนนั้น ๆ หรือไม่ ยากไปหรือไม่ วุฒิภาวะของเด็กพอที่จะรับรู้ในระดับนั้นหรือไม่

6. การสอนจะต้องให้ความสำคัญและเข้าใจในตัวเด็กแต่ละคน เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และครูต้องยอมรับความคิดเห็นไว้พิจารณาโดยเท่าเทียมกันทุกคน ทำให้เด็กเห็นว่าตนเป็นคนที่มีความสำคัญในชั้นคนหนึ่ง

7. การสอนจะต้องสอนให้เด็กเข้าใจบทเรียนแต่ละบทให้แจ่มแจ้ง

8. การสอนจะต้องให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียน

9. การสอนที่ดีนั้นจะต้องบอกความมุ่งหมายในการสอนวิชาหรือเนื้อหาที่จะสอนนั้น เช่น ว่าความจำเป็นที่ต้องเรียน เรียนเพื่ออะไร และเรียนกันอย่างไร เป็นต้น

10. การสอนให้เด็กรู้จักการทำงานร่วมกัน มีการแบ่งงานกันทำตามความสามารถของแต่ละบุคคล

11. สอนจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปหาสิ่งที่เป็นนามธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กมองเห็นของจริงที่มีรูปร่างเข้าใจง่าย ๆ ก่อนเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในสิ่งที่ไม่มีการรูปร่างและเข้าใจยาก

12. สอนจากสิ่งที่ยากไปหาสิ่งที่ยากและสลับซับซ้อนตามลำดับขั้น เพื่อให้การเรียนการสอนโดยผสมบูรณ และเด็กเรียนได้ผลดี

13. สอนให้รู้จักวัดผลตนเอง การวัดผลงานของตนเองเป็นเครื่องมือช่วยในการทำงานดำเนินไปด้วยดี เพราะผู้ทำงานหรือผู้เรียนจะได้มีการสำรวจการปฏิบัติงานของตนเองอยู่เสมอ จึงมีโอกาสได้ปรับปรุงตัวเองอยู่ตลอดเวลา

14. สอนให้สัมพันธ์กับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน หมายถึงประโยชน์ของวิชาหรือเนื้อหาที่เรียนนั้น สามารถที่จะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ จึงกระตุ้นให้เด็กมีความสนใจที่จะเรียนและตั้งใจเรียน ซึ่งจะทำการเรียนมีผลสมบูรณ์ที่สุด

15. สอนตามหลักจิตวิทยา หมายถึงการสอนโดยคำนึงถึงธรรมชาติของเด็กโตแก่ วัย ความแตกต่างระหว่างบุคคลและการเรียนรู้ และนอกจากนั้นก็จัดทบทเรียนให้สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของเด็ก

16. สอนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และให้ประสบความสำเร็จตามความสามารถของแต่ละบุคคล การสอนจึงควร เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความคิดเป็นของตนเอง รู้จักแสดงความคิดเห็นในสิ่งต่าง ๆ โดยอิสระ รู้จักค้นหาประโยชน์จากสิ่งที่เรียนไปได้ด้วยตนเองภายใต้การแนะนำของครู หลักการสอนที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ก็เป็นหลักการสอนที่ใช้สอนอยู่ในโรงเรียนโดยทั่วไป ซึ่งครูควรจะได้ยึดถือเป็นหลักในการสอน รู้จักเลือกสรรวิธีสอนมาใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาแต่ละเรื่องโดยอาศัยหลักการสอนที่โลกกล่าวมาแล้ว

สื่อการเรียนและห้องสมุด

สื่อการเรียนในความหมายกว้าง หมายถึง เครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน เราความสนใจผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจดีขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่สื่อการเรียนในความหมายแคบคือ หมายถึงอุปกรณ์การสอนเท่านั้น¹ ซึ่งความหมายของสื่อการเรียนในที่นี้หมายถึงเพียงอุปกรณ์การสอนที่ครูใช้ในการประกอบการสอนในห้องเรียนเท่านั้น

อุปกรณ์การสอนนั้น หมายถึงเครื่องมือที่ช่วยในการสนับสนุนการเรียนการสอนให้ได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในปัจจุบันนี้เป็นภาระหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องจัดหาและเลือกอุปกรณ์การสอนมาบริการครูและนักเรียนได้ใช้ประกอบการเรียนการสอน การเลือกใช้อุปกรณ์การสอนได้กลายเป็นศาสตร์ชนิดหนึ่งเรียกว่า โสตทัศนศึกษา (Audio - visual Education) วิทยุ สาธาร ใ้กล่าวว่ อุปกรณ์การสอน หมายถึงวัสดุทุกชนิดที่นำมาประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ เป็นต้น²

¹กรมวิชาการ, คู่มือการอบรมครู เรื่องการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, 2521), หน้า 43 - 44.

²วิทยุ สาธาร, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาพานิช, 2519), หน้า 241.

และประคิษฐ์ ฮวงเจริญ อธิบายว่า เครื่องอุปกรณการศึกษาคือ เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบ การสอนของครูและประกอบการเรียนนั่นเอง¹

อุปกรณการศึกษาหรือสื่อทัศนศึกษาที่จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ดังได้กล่าว มาแล้ว แบ่งออกเป็นประเภทได้ดังนี้

1. วัสดุสายเส้น ได้แก่ กระดาษดำ แผนที่ แผนภูมิ แผนภาพ เป็นต้น
2. วัสดุมีทรง ได้แก่ วัสดุจำลอง ของตัวอย่าง ของจริง
3. สื่อทัศนศึกษา ได้แก่ ระบบขยายเสียง แผ่นเสียง เครื่องอัดเสียง วิดยู ฯลฯ
4. ภาพนิ่ง ได้แก่ รูปภาพ ภาพเขียน ภาพถ่าย และฟิล์มสทริป
5. กิจกรรม ได้แก่ การแสดงเป็นนิทรรศการ การสาธิต การทดลอง และการศึกษา

นอกสถานที่

6. หนังสือทุกชนิดเป็นอุปกรณการศึกษาที่สำคัญมากจะขาดมิได้²

กรมสามัญศึกษาได้เสนอหลักในการใช้อุปกรณการศึกษาต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ไว้ดังนี้ คือ

1. การใช้วัสดุให้เหมาะสมกับวิชาที่สอน วุฒิภาวะ ทัศนคติ และสมรรถภาพของนักเรียน
 2. ใช้ให้โดยคุ้มค่า หมายถึงการเตรียมนักเรียนให้พร้อมด้วยการอธิบายก่อนใช้อุปกรณ และเมื่อใช้แล้วต้องสรุปและอธิบายให้เข้าใจอีกครั้งหนึ่ง
 3. ใช้อย่างประหยัดทั้งแรง เงินและเวลา
 4. ทดลองอุปกรณทุกครั้งก่อนใช้กับนักเรียน เพื่อมิให้มีการขาดตกบกพร่องหรือชำรุดของ
- ระหว่างใช้³

¹ประคิษฐ์ ฮวงเจริญ และคนอื่นๆ, วิชาการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อักษรบัณฑิต, 2520), หน้า 76.

²กัญญา สาร, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร: สำนัก พิมพ์พัฒนาพานิช, 2519), หน้า 242 - 243.

³กรมสามัญศึกษา, คู่มือผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 219 - 220.

ส่วน ละเมียด ลิมอักษร ไก่จ้าวถึงการเลือกอุปกรณ์การสอน เลือกให้เหมาะสมกับวิชา
ที่สอนนั้น เป็นเทคนิคและความฉลาดของครูผู้สอน ซึ่งมีหลักการเลือกดังนี้

1. เลือกใช้ของถูกและหาได้ง่าย (available) เช่น เศษวัสดุพื้นบ้าน
2. เลือกใช้ของที่ปลอดภัย (safe) ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้ใช้
3. เลือกใช้สิ่งที่ให้ประโยชน์คุ้มกับแรงงาน (worth wide)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนการสอนโดยใช้อุปกรณ์การสอน เดล (Dale)

นักโสตทัศนศึกษา คนสำคัญคนหนึ่งในวงการศึกษาคือสรุปประโยชน์ที่พึงได้รับตามลำดับความสำคัญ
11 อย่างด้วยกัน จากสิ่งที่ได้รับประโยชน์มากที่สุดไปถึงได้รับประโยชน์น้อยที่สุด ดังนี้

1. การให้นักเรียนปฏิบัติจริงหรือได้ดู ฟัง สัมผัส คม ชิม รวมความว่าใช้ประสาทต่างๆ
รับรู้ ช่วยให้นักเรียนรู้อะไรได้ดีที่สุด
2. การได้พบเห็นและใช้ประสาทต่างๆ ของร่างกาย ทดลองหรือเรียนรู้อย่างเดียวกับ
ข้อ 1 แต่เป็นการเรียนรู้จากรูปหุ่น หรือของจำลอง
3. การได้เข้าร่วมแสดงละคร
4. การได้ชมการทดลองหรือการแสดงของคนหรือผู้อื่น
5. การได้ไปทัศนศึกษา
6. การได้เข้าชมกิจการต่าง ๆ
7. การได้ดูทางโทรทัศน์
8. การได้ดูภาพยนตร์
9. การได้ดูภาพยนตร์นิ่ง ฟังวิทยุ แบนเสียง หรือเทป
10. การได้ดูจากแผ่นภาพ แผนที่ กระดานคำ หรือแผนภูมิ
11. การได้ฟังคำบรรยาย²

¹ ละเมียด ลิมอักษร, วิชาครูตอน 2 หลักการสอน (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515),
หน้า 80 - 81.

² ภิญโญ สาร, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร: สำนัก
พิมพ์วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 242.

อุปกรณ์การสอนเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนการเรียนการสอนบังเกิดผลดีมี
ประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องให้การสนับสนุน ส่งเสริมและจัดหาบริการให้ครูได้ใช้
อย่างเพียงพอ ตลอดจนการควบคุมการใช้ การบำรุงรักษาให้ใช้ได้นานที่สุดและให้บังเกิดผลดีมี
ประโยชน์คุ้มค่า

ห้องสมุดของโรงเรียน ห้องสมุดเป็นศูนย์แห่งวิชาการทั้งปวง ที่เปิดโอกาสให้นักเรียน
ได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง ซึ่งควรมีทุกโรงเรียนและควรจัดไว้ในสถานที่ที่ทุกคนเข้าไปใช้
ได้โดยสะดวกที่สุดและห่างไกลสิ่งรบกวนต่าง ๆ และจัดครูบรรณารักษ์ไว้เป็นประจำตามเวลาอันควร
ส่วนหนังสือนั้นควรจัดไว้ให้มากที่สุด โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับเด็กด้วย จัดสถานที่ภายในห้อง
สมุดให้สะดวกสบายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการดึงดูดเด็กให้เข้ามาใช้บริการห้องสมุดมากขึ้น

ห้องสมุดมีความสำคัญและจำเป็นมากสำหรับโรงเรียน เพราะทั้งครูและนักเรียนจำเป็น
จะคงแสวงหาความรู้ในทางต่าง ๆ เพิ่มเติมอยู่เสมอ ซึ่งการมีห้องสมุดจะช่วยเหลือครูและนักเรียน
ให้มีความรู้กว้างขวางและทันสมัยอยู่เสมอ นอกจากนั้นในการจัดระบบการเรียนการสอนตามหลักสูตร
กว้างที่ต้องการให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวาง กล่าวคือ นักเรียนจะได้ใช้เวลาว่างในแต่ละวัน
ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม หรือค้นคว้างานที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับทางเลือกวิชาเรียนของนักเรียน
ด้วย ซึ่งนักเรียนย่อมมีชั่วโมงสำหรับศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในแต่ละวัน นักเรียนก็จะใช้เวลาอัน
เข้าศึกษาค้นคว้าในห้องสมุดได้ จากความสำคัญและความจำเป็นดังกล่าวมาแล้ว ผู้บริหารโรงเรียน
ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดให้มีห้องสมุดขึ้นในโรงเรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาของ
นักเรียนให้มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพที่สุดตามความสามารถของแต่ละโรงเรียน

ความสำคัญของห้องสมุด แม้นมาส ชวลิต โกกกล่าวไว้ว่า การส่งเสริมให้วิชาการใน
โรงเรียนให้มีความเข้มข้น คือ การให้บริการห้องสมุด ห้องสมุดโรงเรียนเป็นศูนย์วิชาการใน
โรงเรียน ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องจัดให้มีขึ้นในโรงเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า
เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง และโรงเรียนทุกระดับตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไปจำเป็นต้องมีห้องสมุด
เพื่อช่วยเหลือเด็กในเรื่องการเรียน การอ่านหนังสือนอกเวลา¹

¹ แม้นมาส ชวลิต, "การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน" บรรณารักษศาสตร์ (พระนคร :
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2511), หน้า 8 - 10.

เนื่องจากห้องสมุดเป็นศูนย์แห่งวิชาการของโรงเรียน ครูใหญ่จึงเป็นผู้บริหารโรงเรียน มีหน้าที่จะต้องส่งเสริมงานของโรงเรียนทุกด้าน โดยเฉพาะงานด้านวิชาการ เพราะงานวิชาการ นั้นเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ดังนั้น ครูใหญ่จึงต้องพยายามส่งเสริมการใช้ห้องสมุดให้มากที่สุดโดย

1. พยายามหาบุคคลที่ได้รับการฝึกหัดมาแล้วมาเป็นบรรณารักษ์
2. พยายามสนับสนุนด้านการเงิน และกำลังใจตลอดจนเครื่องมือ เครื่องใช้และผู้ที่ช่วยเหลืองานห้องสมุด เช่น เสมียน
3. จัดให้นักเรียนรู้จักใช้ห้องสมุด รู้จักใช้บริการของห้องสมุด
4. จัดตารางสอนให้เหมาะสมที่นักเรียนจะได้มีโอกาสใช้ห้องสมุด
5. ส่งเสริมการศึกษาด้วยตนเอง
6. ครูใหญ่พยายามให้คณะครูทราบว่า การส่งเสริมให้นักเรียนใช้ห้องสมุดเป็นนโยบายสำคัญอย่างหนึ่งของโรงเรียน
7. พยายามให้คณะครูทราบ ออกความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานห้องสมุด เช่น จัดใหม่คณะกรรมการควบคุมห้องสมุด ทั้งนี้ ย่อมจะทำให้ห้องสมุดสนองความต้องการของโรงเรียนได้ดีขึ้น และคณะครูก็จะสนใจห้องสมุดมากยิ่งขึ้นด้วย
8. หาทางให้ห้องสมุดให้บริการแก่คณะครูอย่างเต็มที่¹

กิจกรรมนักเรียน

การส่งเสริมงานวิชาการของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ นอกจากการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปคามความมุ่งหมายของหลักสูตรที่ใ้กว้างไว้ในแต่ละระดับชั้นแล้วนั้น ยังไม่เป็นการเพียงพอหรือไม่อาจที่จะทำให้ความรู้หรือประสบการณ์ในการเรียนรู้ของเด็กให้ครบถ้วนตามความจำเป็นที่เด็กจะต้องนำไปใช้ในชีวิิตประจำวัน เพราะหลักสูตรนั้นไม่สามารถที่จะระบุหรือกำหนดทุกสิ่งทุกอย่างที่เด็กควรจะต้องเรียนรู้หรือมีความสนใจได้ หลักสูตร เป็นเพียงส่วนหนึ่งของความรู้ที่เด็กต้อง

¹พนัส หันนาคินทร, หลักการบริหารโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ วัฒนาพานิช, 2512), หน้า 142 - 143.

ใช้จริงเท่านั้น ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้มีประสบการณ์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นจะต้องจัดกิจกรรมเพิ่มเติมให้กับเด็กนอกเหนือไปจากที่มีอยู่ในหลักสูตรแล้ว การจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้น จะต้องจัดตามความสนใจของนักเรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด กิจกรรมเหล่านี้เราเรียกว่า กิจกรรมนักเรียน

ความหมายของกิจกรรมนักเรียน กิจกรรมนักเรียนนั้นมีชื่อเรียกกันหลายอย่าง เช่น กิจกรรมนอกหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมนอกชั้นเรียน เป็นต้น แต่จะเรียกชื่ออย่างไรก็ตามส่วนความหมายนั้นเหมือนกันทั้งสิ้น เพราะเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นนั่นเอง ซึ่งได้มีผู้ให้คำนิยามของกิจกรรมดังกล่าวไว้ดังนี้

สุรินทร์ สรสิริ กล่าวว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรคือกิจกรรมที่ไม่ได้จัดไว้ในหลักสูตรและไม่ได้บังคับให้นักเรียนเรียน แต่เราสมัครใจจัดทำขึ้นในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความเจริญของเด็กทุกคน¹ เฟรตเวลล์ (Fretwell) ได้ให้ความเห็นว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมในหลักสูตรเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันอยู่มาก ถ้าเรากล่าวว่ากิจกรรมในหลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดขึ้น ก็ปรากฏว่ากิจกรรมในหลักสูตรกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะไม่แตกต่างกัน เพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรส่วนใหญ่มาจากกิจกรรมในหลักสูตรและย้อนไปช่วยกิจกรรมในหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น² นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ กล่าวว่ากิจกรรมนักเรียน หมายถึง บรรดากิจกรรมประกอบหรือนอกหลักสูตรทั้งหลายที่ให้การศึกษแก่นักเรียนนอกห้องเรียน จัดขึ้นโดยนักเรียนสมัครใจที่จะเข้าเรียนและดำเนินการเอง ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กเดือนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา³ ส่วน ภิญโญ สาคร กล่าวว่า กิจกรรมนักเรียนหมายถึง บรรดากิจกรรมรวมหรือนอกหลักสูตรทั้งหลายที่ให้การศึกษ

¹ สุรินทร์ สรสิริ, "กิจกรรมนอกหลักสูตร" วิทยารย 59 (พฤศจิกายน 2503):

687 - 688

²

Fretwell, Elbert K., Extra Curriculum Activities in Secondary School (Boston : Houghton Mifflin Co., 1931), p. 522.

³ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, "กิจกรรมนักเรียน" (กรุงเทพมหานคร: สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2518), หน้า 2-(อัครสำเนา)

แก่นักเรียนนอกห้องเรียน (extra - class activities) ปริมาณและคุณภาพของกิจกรรมนักเรียนมีเพียงใดขึ้นอยู่กับโรงเรียนแต่ละแห่งและความสามารถของนักเรียนแต่ละคน¹

ดังนั้น พอสรุปได้ว่า กิจกรรมนักเรียนคือ กิจกรรมทั้งหลายที่โรงเรียนโดยครูและนักเรียนจัดขึ้นนอกเหนือไปจากการเรียนในชั้นเรียน เพื่อช่วยให้การเรียนของนักเรียนได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถนำความรู้ไปใช้ในสังคมหรือในชีวิตประจำวันได้ ทั้งขณะอยู่ในโรงเรียนและออกไปอยู่ในสังคมภายนอกโรงเรียน

ประเภทของกิจกรรมนักเรียน ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย การจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2520 ได้แบ่งกิจกรรมเสริมหลักสูตรออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. กิจกรรมบังคับ หมายถึงกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถจัดให้บังเกิดผลตามความมุ่งหมายได้ โรงเรียนจัดกิจกรรมประเภทนี้ 3 กิจกรรม คือ

1. กิจกรรมลูกเสือ หรืออนุชาชาค หรือเนตรนารี
2. กิจกรรมศาสนา
3. กิจกรรมวัฒนธรรมไทย

ข. กิจกรรมควรเลือก หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมกิจกรรมประเภทบังคับหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่จัดขึ้น เพื่อสนับสนุนให้ความมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมนักเรียนมีผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หรือเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียน กิจกรรมดังกล่าวนี้ให้โรงเรียนเลือกจำนวนกิจกรรมที่กำหนดไว้ โรงเรียนใดจะจัดกิจกรรมควรเลือกจำนวนเท่าใดนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา กิจกรรมควรเลือกมีดังนี้

1. กิจกรรมส่งเสริมวิชาการตามหมวดวิชาในหลักสูตร
2. กิจกรรมผู้นำเพื่อประโยชน์
3. กิจกรรมนันทนาการ

¹ ภิญไชย สาทร, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 208.

4. กิจกรรมยุวกสีกกร ยุวสทกรณ
5. กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. กิจกรรมการทัศนศึกษา
7. กิจกรรมส่งเสริมสินค้าไทย

หลักการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อให้ให้การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นไปโดยถูกต้อง เหมาะสม กระทรวงศึกษาธิการจึงให้สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการยึดเป็นหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมต้องเป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาล ในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเจริญและความมั่นคงของชาติ
2. จะต้องเป็นไปเพื่อวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยในตนเอง
4. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและครู
5. การจัดกิจกรรมจะต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
6. การจัดกิจกรรมใด ๆ จะต้องมีการและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรม โครงการ และระเบียบข้อบังคับนั้นจะต้องเป็นของโรงเรียน
7. นักเรียนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมบังคับอย่างใดอย่างหนึ่งตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ อย่างน้อย 1 กิจกรรม
8. ทุกกิจกรรมจะต้องมีครู - อาจารย์ในโรงเรียนเข้าร่วมรับผิดชอบดำเนินการ
9. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจะต้องเป็นบุคคลที่ปัจจุบันอยู่ในสถานศึกษานั้น เว้นแต่วิทยากรให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา
10. การจัดให้มีกิจกรรมเลือกใด ๆ หรือไม่ ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษานั้น ๆ
11. การจัดกิจกรรมใด ๆ ให้โรงเรียนควบคุมเรื่องการรับ - จ่ายเงินหรือพัสดุสิ่งของอื่น ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบและประหยัด เพื่อความมั่นคงและปลอดภัยของชาติ

12. ในกรณีที่หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาเห็นว่ากิจกรรมใด ๆ ไม่เหมาะสม มีการกระทำ หรืออาจนำมาซึ่งภัยอันตรายต่อความมั่นคงของชาติให้หัวหน้าสถานศึกษาสั่งยกเลิกกิจกรรมนั้น ๆ เสีย¹

ประโยชน์ของกิจกรรมเสริมหลักสูตร จากผลการวิจัยของ ประภัสสร มโนรัตน์ สอด ถามความคิดเห็นของอาจารย์ใหญ่ ครู และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลในภาคเหนือ ที่มีต่อการจัดกิจกรรมนักเรียน ต่างเห็นว่ากิจกรรมนักเรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีประโยชน์ ได้แก่

ก. ส่งเสริมนักเรียนในด้านต่าง ๆ

1. ทำให้นักเรียนได้กระทำในสิ่งที่ตนสนใจ

2. ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นพลเมืองดี ด้วยการจัดประสบการณ์ทางการ เป็นผู้นำ ตาม ความร่วมมือและการกระทำที่เป็นของตนเอง

3. เพื่อพัฒนาขวัญและจิตคารมของโรงเรียน

4. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สนองสัญชาตญาณแห่งการรวมกันเป็นหมวดหมู่

5. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาการทางศีลธรรมและจรรยาบรรณ

6. ทำให้นักเรียนมีสุขภาพจิตและร่างกายแข็งแรง

7. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาการทางสังคมทุกด้าน

8. ทำให้นักเรียนรู้จักติดต่อกับบุคคลอื่น

9. ช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์

ข. ช่วยให้หลักสูตรสมบูรณ์ขึ้น

1. เพิ่มเติมหรือทำให้ประสบการณ์ในห้องเรียนมีคุณค่ามากขึ้น

2. เป็นการสำรวจประสบการณ์ในการเรียนใหม่ ซึ่งอาจจะเอาไปรวมเข้าไว้ใน

หลักสูตรได้

3. เพื่อหาโอกาสเพิ่มเติมให้แก่แต่ละคนแนะแนวหมู่

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษา

4. ช่วยเราการ เรียนการสอนในห้องเรียนมากขึ้น

ค. ช่วยให้การบริหารโรงเรียนสะดวกขึ้น

1. ก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างครู นักเรียนและบุคคลอื่นในโรงเรียน เพราะมีโอกาสได้ทำงานร่วมกัน

2. ทำให้ครูรู้จักนักเรียนดีขึ้น

3. กิจกรรมสภานักเรียน (Students Council) ช่วยในการควบคุมความประพฤติของนักเรียนได้ส่วนหนึ่ง

4. เปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ง. ทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน

1. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น

2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสนใจต่อโรงเรียนและสนับสนุนโรงเรียนมากยิ่งขึ้น¹

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมนักเรียนนั้นเป็นความจำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนจะต้องช่วยกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมและเป็นความต้องการของเด็กและสังคม เพื่อให้เด็กเลือกเข้าเป็นสมาชิกของกิจกรรมนั้น ๆ อย่างอิสระตามความถนัด ความสามารถและความสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมระบอบประชาธิปไตยนั้น สังคมต้องการสมาชิกที่สามารถเป็นผู้นำและผู้ตามที่มีคุณภาพ รู้จักตัดสินใจที่เหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อดังคม ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้มีความจำเป็นจะต้องสร้างให้เป็นคุณสมบัติประจำตัวเด็กของเรา เพื่อจะได้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในอนาคตต่อไป

การวัดผลและประเมินผลการศึกษา

การสอนกับการวัดผลและการประเมินผลการศึกษา นั้น เป็นกระบวนการต่อเนื่อง เพราะเมื่อมีการสอนแล้วไม่มีการวัดผลและประเมินผล ก็ไม่สามารถที่จะทราบผลของการสอน หรือไม่สามารถที่จะทราบผลการเรียนที่ผู้เรียนได้รับหรือไม่สามารถที่จะทราบถึงความเจริญงอกงามของผู้เรียนได้ ซึ่ง

¹ ประภัสสร มโนรัตน์, "เจตนคติของอาจารย์ใหญ่ ครูและนักเรียนระดับมัธยมศึกษาของโรงเรียนรัฐบาลในภาคเหนือที่มีต่อการจัดกิจกรรมนักเรียน" (ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2519), หน้า 2 - 5.

การวัดผลการเรียนนี้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณมาแล้วที่มีการเรียนการสอน และเมื่อการศึกษาได้จัดเป็นรูปโรงเรียนอย่างมีระเบียบขึ้นมา การวัดผลและประเมินผลการเรียนหรือการศึกษาก็มีรายละเอียดมากขึ้น การวัดผลจึงมีความสำคัญยิ่งขึ้น เพราะการวัดผลนั้นเป็นการตรวจสอบว่า ผลการศึกษาเล่าเรียนอันเกิดจากการอบรมสั่งสอนนั้นมีผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด

การวัดผล หมายถึง ขบวนการในการกำหนดสัญลักษณ์หรือตัวเลขให้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อแทนคุณภาพ หรือปริมาณของสิ่งนั้นอย่างมีกฎเกณฑ์เชื่อถือได้ ¹

การประเมินผล เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการวัดผลซึ่งได้มีผู้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้ ชาวาล แพร์ทกุล กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง การนำเอาข้อมูลหรือผลต่าง ๆ ที่ได้จากการวัดผลมาประเมินค่าหรือตีราคาอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งต้องใช้วิจารณญาณ (Judgement) ของผู้ที่ประเมินด้วย จึงสรุปออกมาว่า ดี - เลว อย่างไร ² กมล สุกประเสริฐ กล่าวว่า การประเมินผลหมายถึง การเอาผลการวัดผล(Measurement) ต่าง ๆ มาประมวลชี้ขาดในชั้นสรุป ³

จากคำนิยามของการวัดผลและการประเมิน ดังกล่าวมาแล้วนั้น พอจะสรุปได้ว่า การวัดผล คือ การกำหนดตัวเลขให้กับสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อแทนคุณภาพอย่างมีกฎเกณฑ์และเชื่อถือได้ ส่วนการประเมินผลนั้นเป็นขบวนการที่ต้องอาศัยการวัดผลมาประกอบการตัดสินใจ

หลักการวัดผลการศึกษา การวัดผลการศึกษาเป็นขบวนการในการตรวจสอบคุณภาพของบุคคลอันเป็นผลต่อเนื่องมาจากการจัดการศึกษา จะด้วยการอบรมสั่งสอน ฝึกฝนหรือใช้วิธีการใดก็ตาม ว่ามีคุณภาพและปริมาณใดขนาดที่พึงปรารถนาตามที่วางไว้ในเป้าหมายของการศึกษา

¹มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, เอกสารประกอบการอบรมการวัดผลการศึกษา รุ่นที่ 19 (กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา, 2521) หน้า 1.

²ชาวาล แพร์ทกุล, เทคนิคการวัดผล (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาพานิช, 2518) หน้า 5.

³กมล สุกประเสริฐ, หลักและวิธีการวัดผลการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 2. (พระนคร: สำนักพิมพ์พัฒนาพานิช, 2510), หน้า 6.

แล้วหรือไม่ ในเชิงปฏิบัติในการวัดผลการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายและมีความเชื่อถือได้นั้น การวัดผลควรมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญสำหรับยึดถือเสมอ ซึ่งพอจะเสนอแนวทางไว้ได้ ดังนี้

1. วัดให้ตรงกับวัตถุประสงค์ ในการวัดแต่ละครั้งนั้นผลที่ได้จะต้องมั่นใจ และเชื่อถือได้ว่าวัดได้ตรงกับสิ่งที่ต้องการวัดนั้นจริง ๆ
2. ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ การวัดเป็นการตรวจสอบปริมาณ คุณภาพของบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยใช้เครื่องมือเป็นหลักในการตรวจสอบ ฉะนั้น ผลของการตรวจสอบจะเชื่อถือได้เพียงใต้อัน ขึ้นอยู่กับผลของการวัด และการวัดจะเชื่อถือได้ก็ขึ้นอยู่กับเครื่องมือเป็นสำคัญด้วย
3. มีความยุติธรรม การวัดแต่ละครั้งต้องคำนึงด้วยเงื่อนไขที่คงสภาพ ให้โอกาสแก่ผู้สอบและวิธีดำเนินการสอบวัดต้องอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่เหมือนกัน
4. แปลผลได้ถูกต้อง การวัดทุกครั้งย่อมได้ผลที่ออกมาเป็นตัวแทนของจำนวน หรือระดับของคุณลักษณะที่ต้องการวัดนั้น ดังนั้น การแปลผลขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ในการแปลผลว่าสมเหตุสมผลเพียงใด
5. ใช้ผลการวัดนั้นให้คุ้มค่า เมื่อวัดผลมาได้แล้วก็ต้องนำผลนั้นไปใช้ในการพัฒนาสิ่งที่พึงประสงค์ให้เกิดกับตัวเด็ก ตลอดจนใช้ผลในการชี้แนะในการปรับปรุงองค์ประกอบของการศึกษาได้ด้วย¹

หลักการประเมินผลการศึกษา การประเมินผลเป็นขบวนการที่ราคา สรูปหรือวินิจฉัย สิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีหลักเกณฑ์และอาศัยการตัดสินใจที่มีคุณธรรม (Value Judgement) การประเมินผลทางการศึกษานั้นมักจะเป็นขบวนการที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการวัดผลทางการศึกษา โดยจะเป็นการอาศัยค่าของการวัดทั้งหลายที่ได้มา เปรียบเทียบกับเกณฑ์ หรือมาตรฐานที่วางไว้แล้วตีค่าหรือสรุปโดยใช้การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การประเมินผลที่ดีมีองค์ประกอบ 3 ประการ

1. มาตรฐาน (Standard) หมายถึง เป้าหมาย หรือความต้องการที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสิ่งที่จะประเมินนั้นว่า ดี เหมาะสม หรือถูกต้องตามความต้องการนั้น

1

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, เอกสารประกอบการอบรมการวัดผลการศึกษา
การศึกษา หน้าที่ 19 (กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา, 2521), หน้า 9.

จะต้องมีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติอย่างไร สำหรับการประเมินผลการศึกษา นั้น มาตรฐานในความหมายนี้ คือ ปรัชญาการศึกษานั้นเอง

2. การวัดผล (Measurement) หมายถึง ขบวนการในการกำหนดหาจำนวนปริมาณ คุณภาพของสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยมีกฎเกณฑ์หรือเครื่องมือเป็นหลักในการวัด การวัดผลทางการศึกษา จึงจะมีความหมาย

3. การตัดสิน (Judgement) เป็นการนำผลที่ได้มาจากการวัดไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ หรือมาตรฐาน เพื่อจะลงสรุปหรือตีราคาว่า ผู้เรียนมีคุณภาพเป็นอย่างไร ซึ่งขบวนการดังกล่าวนี้เป็น ขบวนการของการตัดสินใจนั่นเอง ซึ่งการตัดสินใจจะถูกคองยุคธรรมเพียงใดก็ย่อมขึ้นอยู่กับมาตรฐาน และการวัดเป็นสำคัญ¹

เพื่อให้การวัดผลและประเมินผลมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารการศึกษาของโรงเรียนจะต้อง คอยดูแล หรือสนับสนุนให้การวัดผลและประเมินผลการศึกษา เป็นไปตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และควรพยายามนำผลของการวัดผลและประเมินผลมาใช้ให้เป็นประโยชน์คุ้มค่า

การนิเทศการศึกษา (Supervision)

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนนั้น การนิเทศศึกษานั้นว่าเป็นงานสำคัญมาก เพราะ เป็นงานช่วยเหลือครู ส่งเสริมครูให้หาทางปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ การนิเทศนั้นมี ส่วนช่วยเหลือให้ผู้ปฏิบัติงานได้มองเห็นจุดบกพร่องในการปฏิบัติงานของตน ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่ผู้ปฏิบัติงานเองนั้นไม่สามารถที่จะมองเห็นที่ปฏิบัติอยู่ให้รอบคอบไปทุกด้านได้ จึงมักจะมีจุดบกพร่อง อยู่บ้าง การที่มีบุคคลอื่นมาช่วยชี้แนะให้ดีขึ้นจะเป็นผลดีต่อการปฏิบัติงานเสมอ

ความหมายของการนิเทศการศึกษา ความหมายของการนิเทศศึกษานั้น ภิญโญ สาทร ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษา (Supervision) หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่

¹ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, เอกสารประกอบการอบรมการวัดผล การศึกษา หน้าที่ 19 (กรุงเทพมหานคร : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยาฯ, 2521), หน้า 12 - 13.

ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นี้เทศการศึกษา ในการ แนะนำครูและผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับ การศึกษาให้รู้วิธีปรับปรุงการสอนหรือการให้การศึกษา¹ วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกุล ใคอธิบายว่า การนิเทศการศึกษาคือ การปรับปรุงคุณภาพการศึกษานั้นเอง โดยลดความสูญเปล่าทางการศึกษา และส่งเสริมให้เด็กได้รับการศึกษาที่ดีกว่าเดิม เหมาะสมกับความต้องการในอนาคตและสภาพความเป็นอยู่² และนาฏเฉลียว สุมาวงศ์ อธิบายว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อการปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น³

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามของผู้นำหน้าที่ในการนิเทศ การศึกษาในอันที่จะปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีความพียงขึ้น

ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา ตามคำนิยามของคำว่า นิเทศการศึกษา คือ การปรับปรุงขบวนการเรียนการสอนของครู ดังนั้น การนิเทศการศึกษาคือการปรับปรุงคุณภาพ การศึกษานั้นเอง จุดประสงค์ของการลดความสูญเปล่าทางการศึกษาและส่งเสริมให้เด็กได้รับการ การศึกษาคือขึ้นกว่าเดิม ความสำเร็จในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษายู่ที่คุณภาพของการสอนและ วิธีสอน ดังนั้น การสอนและวิธีสอนจะต้องมีการปรับปรุงอยู่เสมอ ซึ่งเป็นงานของผู้นำเทศ ถ้าหาก ผู้นำเทศปฏิบัติงานไปตามความมุ่งหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วการศึกษาก็จะมีคุณภาพและได้ มาตรฐาน ความสูญเปล่าทางการศึกษาก็จะหมดไปในที่สุด เมื่อการนิเทศศึกษามีคุณภาพ

ทักษะที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษา ความรู้พื้นฐานและทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้นำหน้าที่ นิเทศจะต้องมีความรู้ความสามารถหลายด้านที่นอกเหนือไปจากความรู้ ความสามารถทางเนื้อหาวิชา

¹ ภิญโญ สาร, หลักการบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร: สำนัก พิมพ์พัฒนาพานิช, 2519), หน้า 274.

² วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกุล และ สุพิชญา ธีระกุล, การบริหารโรงเรียนและการนิเทศ การศึกษาเบื้องต้น (สมุทรปราการ: ขนิษฐการพิมพ์และโฆษณา, 2520), หน้า 81.

³ นาฏเฉลียว สุมาวงศ์ และคนอื่นๆ, เอกสารประกอบการเรียนการนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2516), หน้า 1.

และเทคนิคต่าง ๆ ของการสอนแล้ว ผู้นิเทศจำเป็นต้องมีทักษะอื่น ๆ ที่จะต้องฝึกฝนและปลูกฝังไว้ให้มาก เพราะการนิเทศนั้นเป็นการทำงานที่จะต้องทำงานร่วมกับบุคคลอื่นอยู่เสมอ ทักษะที่จำเป็นอาจจำแนกได้ 6 ประการ คือ

1. ทักษะด้านการเป็นผู้นำ ผู้ที่จะทำการนิเทศนั้นจะต้องฝึกฝนตนเองและปฏิบัติคนให้ร่วมงานมีความศรัทธา เต็มใจและสามารถเป็นผู้ที่จะชี้ช่องทางให้สมาชิกเห็นแนวทางในการปฏิบัติงาน มีบทบาทในฐานะผู้ที่ทราบความสนใจและความประสงค์ของสมาชิกเป็นอย่างดีและทุกคนในกลุ่มก็ยอมรับว่าสามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มได้

2. ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ การนิเทศการศึกษาเป็นการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นและเป็นการทำงานที่จะต้องทำกันด้วยความมีน้ำใจต่อกัน เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ ดังนั้น ผู้นิเทศจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถเข้ากับผู้ร่วมงานทุกคนได้เป็นอย่างดี

3. ทักษะด้านกระบวนการหมู่พวก กระบวนการหมู่พวกถือว่ามีค่าอย่างยิ่งต่อการศึกษา เพราะการทำงานด้วยกระบวนการหมู่พวกเป็นกระบวนการรวมแรงรวมใจและรวมความคิด เพื่อปฏิบัติงานที่ทุกคนมีส่วนเป็นเจ้าของ มีประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งผู้ทำหน้าที่นิเทศจะต้องมีความรู้และทักษะในการใช้กระบวนการหมู่พวกนี้ เพื่อนำไปฝึกครูและครูจะได้นำไปใช้ในการฝึกนักเรียนเพื่อเป็นการปฏิบัติจริงต่อไป กระบวนการหมู่พวกนั้นเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักเคารพในสิทธิของแต่ละบุคคล มีสิทธิและเสรีภาพในการพูดในสิ่งที่เหมาะสมและสมควร รู้จักเลือกตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นพื้นฐานของการปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยให้บังเกิดขึ้นในตัวเด็ก ดังนั้น ผู้ทำหน้าที่นิเทศจะต้องมีทักษะในเรื่องนี้ด้วย

4. ทักษะด้านการบริหารบุคคล การบริหารบุคคลคือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับงานนโยบาย การวางแผน วางโครงการ ระเบียบและวิธีการดำเนินงานเกี่ยวกับตัวบุคคลผู้ร่วมงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานใช้ความสามารถให้เป็นประโยชน์ให้มีประสิทธิภาพและปริมาณเพียงพอในการที่จะดำเนินงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งผู้นิเทศจะต้องมีความรู้และทักษะในการทำงานเหล่านี้ด้วย เพื่อช่วยให้งานวิชาการของโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากที่สุด

5. การวางแผนงานและโครงการนิเทศการศึกษา การนิเทศการศึกษานั้นจะต้องทำเป็นคณะกรรมการ เพราะการทำงานคนเดียวย่อมไม่สามารถที่จะทำได้ทั่วถึง เมื่อมีการทำเป็น

คณะกรรมการก็ย่อมจะต้องมีการวางแผนและโครงการปฏิบัติงาน ดังนั้น ผู้ในเทศจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และทักษะในการวางแผนงานการนิเทศอย่างถูกต้องและเหมาะสม จึงจะทำให้ผลงานได้รับผลดีตามความมุ่งหมาย

6. ทักษะด้านการประเมินผล เมื่อได้มีการดำเนินงานไปแล้วก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการสำรวจผลงานที่ได้ดำเนินงานไปแล้วได้ผลเป็นประการใด จึงต้องมีการประเมินผล การประเมินผลเป็นการสรุปผลงานว่าโครงการที่ได้ทำไปแล้วนั้นได้ผลเป็นประการใด มีจุดใดที่จะต้องปรับปรุงหรือส่งเสริมให้ดีขึ้นไปอีก การประเมินผลจะต้องกระทำทุกครั้งที่มีการปฏิบัติงาน เพราะจะต้องนำผลมาใช้ในการปรับปรุงงานต่อไป ดังนั้น ผู้ทำหน้าที่ในเทศจะต้องมีความรู้ ความสามารถในการประเมินผลเป็นอย่างดีด้วย ¹

ตามที่โลกกล่าวมาแล้วว่า การนิเทศการศึกษาคือ ความพยายามในการปรับปรุงส่งเสริมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ผู้บริหารการศึกษา เช่น ครูใหญ่หรือศึกษานิเทศก์ในฐานะผู้นำทางด้านวิชาการของโรงเรียนต้องทำหน้าที่ในด้านการนิเทศการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนในโรงเรียนให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่ได้วางไว้

กรมสามัญศึกษาได้ชี้แจงว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมประการหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียน เพราะจะทำให้งานต่าง ๆ ในโรงเรียนดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด เมื่อได้มอบหมายสิ่งการอะไรไปแล้ว สิ่งที่ยุ้บริหารจะต้องกระทำต่อไปก็คือการประสานงานระหว่างบุคลากรทุกฝ่ายให้งานทุกอย่างประสานกันอย่างสนิทและต้องหาวิธีทางทำให้การปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่ายเป็นไปตามที่ได้มอบหมายไว้ สำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ²

¹กรมสามัญศึกษา, ทักษะที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษา (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2509), หน้า 1 - 154.

²กรมสามัญศึกษา, คู่มือผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 277 - 278.

สรุป

จากที่ได้ศึกษาลักษณะงานและขอบเขตของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา ในสถานต่าง ๆ จากหนังสือ เอกสารอ้างอิงและงานวิจัยที่กล่าวมาแล้ว พอจะสรุปได้ ดังนี้

1. หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่การบริหารหลักสูตร เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้มีประสิทธิภาพ
 2. การสอน ได้แก่การบริหารการสอนให้ครูนำวิธีการสอนต่าง ๆ ไปใช้สอนให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก และเนื้อหาวิชา ตลอดจนมีการปรับปรุงการสอนอยู่เสมอ
 3. สื่อการเรียนและห้องสมุด เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
 4. การจัดการบริหารการใช้สื่อการเรียนและห้องสมุดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
 5. กิจกรรมนักเรียน จะต้องจัดบริหารการจัดกิจกรรมนักเรียน เพื่อกระตุ้นให้การจัดกิจกรรมนักเรียนให้เป็นไปเพื่อเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรมีความสมบูรณ์ที่สุด
 6. การวัดผลและประเมินผลการศึกษา จะต้องจัดการบริหารให้การวัดผลและประเมินผลเป็นไปตามความต้องการของหลักสูตรอย่างสมบูรณ์
 7. การนิเทศการศึกษา การนิเทศการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ซึ่งโรงเรียนโดยผู้บริหารจะต้องจัดให้มีการนิเทศการศึกษาขึ้นในโรงเรียนให้สมกับสำคัญและทำอย่างจริงจัง
- ผู้วิจัยได้ใช้หลักการและเนื้อหาสาระภายในขอบเขตที่กล่าวมาแล้วในการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ โดยคัดแปลงให้เหมาะสมกับลักษณะของประชากร .

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย